

تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران با رویکرد جنگ‌های آینده

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۳/۲۶	قدیر نظامی ^۱
تاریخ تأیید مقاله: ۸۹/۵/۱۰	هادی پیری ^۲
صفحات مقاله: ۱۴۹-۲۰۲	

چکیده

انتخاب صحنه‌های عملیات در تمام جنگ‌ها یکی از مباحث مهم و اساسی برای همه فرماندهان نظامی و اعضای ستاد آنها در سطوح مختلف به ویژه سطح میانی جنگ می‌باشد. زمانی می‌توان از انتخاب صحیح صحنه‌های عملیات اطمینان کسب کرد که انتخاب آنها بر مبنای شاخص‌های دقیق و عوامل مؤثر صورت گرفته‌اند. این امر، مستلزم آن است که عوامل یادشده به درستی شناسایی و مورد بررسی قرار گیرند. جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدات احتمالی آینده متناسب با شرایط و توانمندی‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نظامی و محیط جغرافیایی و همچنین با استفاده از عوامل و شاخص‌ها باید صحنه‌های عملیاتی خود را تبیین نماید. هدف از این تحقیق بازشناسی عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده بوده است. برای این منظور محقق صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس، شناخت ویژگی‌ها و مشخصات جنگ‌های آینده و عوامل مؤثری که در هریک از این جنگ‌ها وجود داشته است را شناسایی و تدوین نموده است، سپس برای توسعه و تکمیل اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای، اسناد، مدارک را مورد توجه قرار داده و به روش مصاحبه عمیق و پرسشنامه، نیز اطلاعات لازم را گردآوری و تکمیل نموده است. نوع

۱ - استاد یار دانشگاه عالی دفاع ملی.
۲ - استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع).

تحقیق، کاربردی، توسعه‌ای و روش تحقیق، تاریخی و پیمایشی بوده است. جامعه آماری این تحقیق نزدیک به ۱۰۰۰ نفر از فرماندهان ارشد، کارشناسان و اعضای هیات علمی ارتش و سپاه بوده که همه از خبرگان نظامی می‌باشند. روش تحقیق یادشده از طریق روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفته، و حجم نمونه با استفاده از فرمول آماری فریدمن، ۲۳۳ نفر تعیین شده است. نتایج تحقیق یادشده نشانگر این است که عوامل اصلی و زیرشاخص‌های آنها در جنگ آینده به ترتیب اولویت شامل عوامل اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، نظامی، سیاسی و جغرافیای نظامی می‌باشد.

کلید واژگان

صحنه‌ی عملیات، صحنه‌ی جنگ، جنگ آینده، صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

جنگ، از آغاز خلقت بشر تا به امروز با انسان همراه بوده و در آینده نیز خواهد بود. در هر جنگی فرماندهان می‌نمایند تا عملیات خود را طوری طرح‌ریزی و اجراء نمایند که در کوتاه‌ترین زمان و با کمترین هزینه بتواند بیشترین موفقیت را به همراه داشته باشد. جمهوری اسلامی ایران که در یک موقعیت بسیار حساس ژئوپلیتیکی در منطقه خاورمیانه قرار دارد با وجود تهدیدات بالفعل و بالقوه در اطراف خود، لازم است نیروهای مسلح را آماده دفاع در سطوح مختلف نمایند. از این رو، با توجه به توانمندی‌های فیزیکی دشمنان و توسعه فناوری و تجهیزات در صنایع دفاعی و همچنین ترکیب و تلفیق عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با عوامل نظامی و جغرافیایی می‌توان گفت که در امور نظامی یک تحول اساسی و بنیادی صورت گرفته است که همین عوامل باعث شده جنگ از بعد نظامی خارج و حوزه‌های مختلف دیگری را نیز در برگیرد. لذا جا دارد که کشور را به صحنه‌های عملیاتی مختلف تقسیم بندی کرده و براساس یک منطق علمی و راهبردی آماده دفاع همه جانبه کرد. طبیعتاً این امر مستلزم کار تحقیقی وسیع و عمیق در خصوص معیارهای انتخاب صحنه‌های عملیات می‌باشد. بنابراین، با توجه به ویژگی‌های جنگ آینده و استفاده از حوزه‌ها و ابعاد

مختلف قدرت ملی، این مقاله در پی تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده می‌باشد.

بیان مسئله

یکی از مهمترین مسائل و چالش‌های جنگ برای فرماندهان نظامی انتخاب صحنه‌ی عملیات بر مبنای عوامل مختلف و مؤثر و مرتبط می‌باشد، زیرا انتخاب درست صحنه می‌تواند توفیقات نظامی را فراهم نموده و یا در صورت خطا، شکستی غیرقابل جبران را به واحدهای نظامی تحمیل نماید. انتخاب صحنه‌ی عملیات فرایندی پیچیده و ناشی از متغیرهای سخت افزاری و نرم افزاری و مبتنی بر مجموعه‌ای متعدد و متنوع از عواملی مانند جغرافیا، قومیت، و توانایی نظامی و غیره می‌باشد. اگرچه اکثر کشورها از معیارها و مؤلفه‌های عمومی پیروی می‌نمایند، اما به طور طبیعی شرایط خاص عملیاتی در هر کشوری متغیر است. جمهوری اسلامی ایران به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی خود و قابلیت‌های منحصر به فرد و همچنین آسیب پذیری‌های خود در انتخاب صحنه‌های عملیات نیازمند تبیین عوامل بومی شده می‌باشد. به نظر می‌رسد با توجه به تهدید احتمالی امریکا علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تجارب گذشته و با مطالعه هشت سال دفاع مقدس می‌توان عوامل مؤثر بر انتخاب صحنه یا صحنه‌های عملیات جنگ آینده را شناسایی و انتخاب کرد. لذا مسئله اساسی این مقاله باز تعریف عوامل مذکور با توجه به شرایط خاص جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

اهمیت و ضرورت

- (۱) جنگ، یکی از پدیده‌های جاری در زندگی روزمره جوامع و کشورها است و آمادگی برای حضوری مؤثر و کارآمد در صحنه‌ی جنگ، نیازمند تشخیص قبلی صحنه‌های حضور نیروهای مسلح برای رزم و دفاع است.
- (۲) بی تردید انتخاب صحنه‌ی عملیات یکی از نیازهای اساسی برای اداره صحنه نبرد با هدف پیروزی بر دشمن و دست یابی به اهداف از پیش تعریف شده تاکتیکی،

عملیاتی و یا راهبردی است.

(۳) توسعه ادبیات و دانش مرتبط باتعیین و انتخاب صحنه‌های جنگ و عملیات در محیط-های علمی و آموزشی نیروهای مسلح یکی از دیگرابعاد اهمیت و ضرورت این پژوهش می‌باشد.

اهداف تحقیق

- ۱- شناسایی و بازتعریف عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌ی عملیات در جنگ آینده
- ۲- اولویت بندی عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌ی عملیات در جنگ آینده
- ۳- کاربرد احتمالی عوامل مؤثر انتخاب شده در جنگ آینده

متغیرهای تحقیق

صحنه‌ی عملیات (متغیر وابسته)

آن قسمت از صحنه‌ی جنگ است که برای عملیات نظامی (رزمی، پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزمی) مورد لزوم بوده و دارای حدود مشخص و معینی می‌باشد. (محرابی، ۱۳۸۴: ۳۶)

عوامل مؤثر در انتخاب صحنه: (متغیر مستقل)

شامل مجموعه عواملی است (نظامی، جغرافیای نظامی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی) و شاخص می‌باشد که در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده کاربرد خواهد داشت.

سؤالات تحقیق

- ۱- عوامل مؤثر (عوامل اصلی و شاخص‌ها) در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده کدامند؟
- ۲- اولویت بندی عوامل مذکور در انتخاب صحنه‌ی عملیات در جنگ آینده چگونه می‌باشد؟

روش تحقیق و ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

روش مورد استفاده در این تحقیق روش تاریخی - پیمایشی است. در این مطالعه برای تدوین ادبیات موضوع و چارچوب نظری تحقیق از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و برای جمع آوری اطلاعات میدانی و نیز از پرسشنامه‌ای که محقق براساس طیف لیکرت تهیه نموده، استفاده شده است. برای بررسی میزان تأثیر بین متغیرها، پس از جمع آوری اطلاعات میدانی، داده‌ها با استفاده از نرم افزار «Spss» و نیز آمارهای توصیفی در تجزیه و تحلیل واقع و پس از تشکیل جداول فراوانی و تعیین آمارهای استنباطی، تست نرمالیته انجام و در ادامه از آزمون دو جمله‌ای و برای تعیین رتبه‌های میانگین متغیرها از آزمون فریدمن، استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق متشکل از ۱۰۰۰ نفر از فرماندهان ارشد، صاحب نظران و اعضای هیات علمی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در سطوح راهبردی و عملیاتی می‌باشند که به منظور ایجاد تعادل تعداد کارکنان ارتش و سپاه حدوداً در یک اندازه انتخاب گردیده و حجم نمونه برابر با فرمول زیر ۲۳۳ نفر می‌باشد.

$$N = \frac{n * z_{\alpha/2}^2 * pq}{e^2 (n-1) + z_{\alpha/2}^2 * pq} = 233$$

$$Z_{\alpha/2} = 1/96 \quad \alpha = 0.05$$

$$n = 1000 = \text{حجم جامعه آماری}$$

$$e = 5\%$$

$$p = 1/2$$

$$q = 1/2$$

۱- ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۱-۱ مبانی صحنه‌ی عملیات

تعیین منطقه مسئولیت برای یگان‌های عملیاتی در سطوح مختلف علاوه بر شرایط جغرافیایی، تابعه عوامل دیگری مانند ظرفیت‌های نظامی سیاسی، اقتصادی، توان نیروی تهدید کننده و توان رزم موجود در هر منطقه می‌باشد به همین دلیل، فرماندهان و مسئولین در زمان جنگ علاوه بر سطح‌بندی جنگ (راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی) مناطق مختلفی را به عنوان صحنه انتخاب می‌کند.

الف) مفهوم صحنه

صحنه، منطقه جغرافیایی مشخصی است که می‌تواند مربوط به داخل یا خارج از یک کشور یا ترکیبی از چند کشور باشد که تحت فرماندهی یک فرمانده عالی منطقه‌ای قرار دارد. (امیر بیگی، ۱۳۷۲: ۳۲) صحنه یا حوزه مسئولیت براساس طرح فرماندهی عالی و به لحاظ شرایط راهبردی، میزان همکاری نظامی مورد نیاز ملی و بین‌المللی و یا میزان منابع نظامی اختصاص یافته در صحنه مورد بررسی قرار می‌گیرد این چشم اندازها چگونگی اجرای عملیات در هر صحنه‌ای را توسط نیروی مشترک و یا یگانه تحت تأثیر قرار می‌دهند. (۷۴: ۱۹۹۵-۷-۱۰۰-FM)

ب) انواع صحنه

هر صحنه‌ای با توجه به شرایط تهدید، محیط جغرافیایی، توانمندی‌های خودی به صحنه‌های کوچکتر و مختلف تقسیم می‌گردد استراتژیست‌های نظامی آمریکا با توجه به ویژگی‌های مهم راهبردی و جغرافیایی غالباً آنها را به صحنه‌های (خشکی، هوایی، دریایی و ساحلی) تقسیم می‌نمایند.

ج) مفهوم صحنه‌ی جنگ و صحنه‌ی عملیات

فرماندهان عالی در زمان جنگ راهبرد عملیاتی نبرد را طوری سازمان می‌دهند که بتوانند متناسب با شرایط تهدید توانمندی‌های خودی و شرایط محیط منطقه نبرد، روابط و وحدت

فرماندهی را ممکن سازند. هر صحنه، می‌تواند شامل یک یا چند صحنه‌ی عملیاتی را در بر گیرد که متناسب با عرض و عمق منطقه واگذاری و شرایط جغرافیائی صحنه تقسیم می‌گردد. به ترتیب هر یک از صحنه‌ها توضیح داده می‌شود.

۱ - صحنه‌ی جنگ^۱

صحنه‌ی جنگ منطقه‌ای هوایی، زمینی، دریایی و فضایی است که مستقیماً با عملیات‌های جنگی مرتبط بوده یا خواهد بود. عملیات‌های صحنه‌ی جنگ معمولاً یگانه، مشترک و یا چند ملیتی می‌باشند. صحنه‌ی جنگ باید به لحاظ عملیاتی خود کفاء و دارای پایگاه پشتیبانی دائمی برای پشتیبانی عملیات‌های در عمق می‌باشد. (علمایی، ۱۳۸۲: ۷۸)

صحنه‌ی جنگ اساساً در سطح راهبردی طرح‌ریزی می‌شود و نحوه بکارگیری مجموعه امکانات کشور و سازمان دهی کلان نیروهای مسلح را برای دستیابی به اهداف عالی جنگ مشخص می‌نماید. (سلامی، ۱۳۸۵: ۵۷)

۲ - صحنه‌ی عملیات^۲

الف) تعاریف صحنه‌ی عملیات

- صحنه‌ی عملیات سرزمینی مشخص و معینی است (هوا، دریا و زمین) که زیر مجموعه صحنه‌ی جنگ محسوب می‌شود و در آن، نیروهای مسلح دو یا چند بازیگر ملی، فروملی یا فرا ملی با یکدیگر به مقابله می‌پردازند. (Allan, 2006: 4)
- آن قسمت از صحنه‌ی جنگ است که برای انجام عملیات نظامی (آفند و پدافند و...)، پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزم تقسیم می‌گردد. (آقایی و علی بابایی، ۱۳۶۶: ۲۵۲)

1 - Theater of War

2 - Theater of Operation

- صحنه‌ی عملیات به مناطق اصلی تحرک نیروهای رزمی، (آفند، پدافند) در مجموعه‌ی یک صحنه‌ی جنگ اطلاق می‌گردد. (نظامی، ۱۰/۱۷، ۱۳۸۷، مصاحبه)
- ب) عمده‌ترین اقدامات اساسی فرماندهان در صحنه‌ی عملیات عبارتند از:
 - مرحله بندی عملیات، تعیین زمان عملیات، انتخاب انواع یگانهای مانوری (پیاده، زرهی، مکانیزه و ...) و پشتیبانی رزمی و خدمات رزمی، تعیین نوع عمل (آفند، پدافند و...)، تعیین اهداف عملیاتی، شیوه استفاده از منابع و امکانات نظامی متناسب با محدودیت‌ها و مقدرات، ایجاد خطوط مواصلاتی برای پشتیبانی از نواحی رزم. در واقع، صحنه‌ی عملیات حلقه واسط بین کاربرد یگانهای رزمی در ناحیه رزم و تأمین اهداف راهبردی را در صحنه جنگ به وجود می‌آورد. (نوذری، ۱۳۸۴: ۳۵)

۳ - منطقه نبرد (ناحیه رزم)

ناحیه رزم (منطقه نبرد) قسمتی از صحنه‌ی عملیات است که یگان‌های مانوری در آن منطقه با دشمن، درگیر رزم می‌شوند؛ عمق این ناحیه با توجه به استعداد نیروهای عمل کننده، نوع عملیات خطوط مواصلاتی، عوارض مهم زمین وضعیت جغرافیایی منطقه و امکانات خودی و دشمن متغیر می‌باشد. (گروه مؤلفین، ۱۳۷۳: ۱۷۶) معمولاً محدوده ناحیه رزم به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) منطقه نبرد: در این منطقه یگان‌های مانوری مانند سپاه‌ها، لشکرها، تیپ‌ها و گردانها اجراء مأموریت می‌نمایند.

ب) منطقه عقب: در این منطقه پشتیبانی از یگان‌های مانوری طرح‌ریزی و اجراء می‌گردد.

در بعضی از منابع و در مصاحبه‌ای که با فرماندهان هشت سال دفاع مقدس (ارتش و سپاه) به عمل آمد، ناحیه رزم را به عنوان صحنه نبرد و بعضاً صحنه‌ی عملیات نام برده‌اند که این دیدگاه نشأت گرفته از تجارب هشت سال دفاع مقدس به شرح ذیل می‌باشد.

۲-۱- بررسی اجمالی صحنه‌های عملیاتی ایران در طول جنگ عراق علیه ایران^۱

پس از حملات سراسری ارتش بعث عراق به مرزهای جمهوری اسلامی در صحنه‌های مختلف و اشغال قسمت اعظمی از مناطق مرزی غربی ایران نیروهای مسلح (ارتش، سپاه و ژاندارمری) برای مقابله با هجوم سراسری، اقدام به مقابله کرده و به دفاع پرداختند و به طور طبیعی در هر جا که یگان‌هایی از ارتش عراق، کشور ایران را مورد تهاجم قرار داده بود، نیروهای خودی اقدام به دفاع کردند. لذا صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران، متناسب با اوضاع جغرافیایی هر منطقه و مناطقی که لشکرها و تیپ‌های دشمن اقدام به تک نمودند انتخاب گردید.

با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌هایی که با ۷۹ نفر از فرماندهان ارتش و سپاه انجام گردیده است، اکثراً صحنه‌های عملیاتی را به سه صحنه خشکی و یک صحنه عملیات دریائی تقسیم نموده‌اند و در ضمن بعضی از افراد که تعداد آنها بسیار اندک می‌باشد صحنه‌ی عملیات خشکی را به چهار صحنه و صحنه‌ی دریایی را نیز به دو صحنه‌ی عملیاتی، تقسیم بندی نموده‌اند. ولیکن نظر اکثر قریب به اتفاق، سه صحنه خشکی و یک صحنه دریائی بوده است. که صحنه‌های فوق نیز در همین راستا توضیح داده خواهد شد.

شایان توجه این‌که صحنه‌های عملیاتی بر اساس اصول و مبانی عملیاتی و وضعیت جغرافیایی و محیطی همیشه خود را به نوعی به انسان تحمیل می‌کند که ایجاد صحنه‌های فوق نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. (سلامی، ۱۳۸۵: ۲۸)

الف) صحنه‌های عملیات منطقه خشکی (زمینی)

(۱) صحنه‌ی عملیات جنوب غرب

صحنه‌ی عملیات جنوب غربی شامل استان خوزستان و قسمت محدودی از استان ایلام بوده که از دهانه اروندرکنار تا منطقه عمومی دهلران را شامل می‌شود. صحنه‌ی عملیات جنوب

۱ - مطالب فوق نتیجه مصاحبه عمیق با ۷۹ نفر از فرماندهان ارشد ارتش و سپاه می‌باشد که توسط محقق، گردآوری و تلخیص شده است.

بدلیل ذخایر عظیم نفت، گاز، آب فراوان و دسترسی به دریای خلیج فارس و گویش بعضی از مردم عرب زبان در منطقه و زمین باز و دشتی بودن دارای دید و تیر بسیار عالی بوده و یکی از مهمترین مناطق کشور جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌گردد. از این رو، عراق احساس می‌نمود که اگر این منطقه را اشغال نماید می‌تواند جمهوری اسلامی را تحت فشار قرار داده و در نهایت خواسته‌های خود را به او تحمیل نماید. لذا، منطقه جنوب غرب یکی از صحنه‌های عملیاتی بسیار حیاتی و مهم برای جمهوری اسلامی ایران و عراق محسوب می‌گردد.

(۲) صحنه‌ی عملیات منطقه میانی (غرب)

صحنه‌ی عملیات غرب از منطقه عمومی شمال دهلران، شروع و تا منطقه عمومی باوئسی و از گله ایران ادامه می‌یابد. این صحنه بدلیل نزدیکی به بغداد (پایتخت عراق) و از طرفی به دلیل واسط بودن بین صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب و جنوب برای هر دو کشور بسیار مهم می‌باشد. این صحنه از نظر جغرافیای طبیعی دارای زمینهای نیمه کوهستانی و ذوعارضه و از نظر آب و هوا، منطقه‌ای گرم و نیمه خشک می‌باشد و از نظر اجرای عملیات در تابستان‌ها نیروها را با مشکلاتی مواجه می‌نماید.

(۳) صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب

صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب از منطقه عمومی از گله وپاوه شروع شده تا نطقه تلاقی مرز مشترک سه کشور ایران، ترکیه و عراق ادامه دارد که دو استان کردستان و آذربایجان غربی را شامل می‌شود. شاید بتوان گفت این صحنه بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای اعمال فشار و تضعیف جمهوری اسلامی به عنوان صحنه‌ی عملیات داخلی در این دو استان به وجود آمد و جمهوری اسلامی در این صحنه از دو جبهه داخلی و خارجی تهدید می‌گردید. لذا این صحنه با توجه به نوع تهدیدات اعم از داخلی و خارجی نیز به نوبه خود یکی از صحنه‌های مهم به شمار می‌رود. این صحنه، بدلیل کوهستانی بودن منطقه و وجود عناصر ضدانقلاب در منطقه کردستان و به منظور تمرکز تلاش اصلی در صحنه جنوب تلاش

گسترده‌ای را برای تصرف مناطق و شهرهای این منطقه به عمل نیاورد و سعی نمود بیشترین توان رزم خود را در منطقه جنوب متمرکز نماید.

ب) صحنه‌ی عملیات دریائی

در صحنه‌ی عملیات دریائی با توجه به قدرت ضعیف نیروی دریائی دشمن (دو ناو تیپ) قدرت دریائی در شمال خلیج فارس در اختیار نیروهای خودی بود. محدوده صحنه‌ی عملیات دریائی از دهانه فاو در استان خوزستان شروع شده تا استان بوشهر را شامل می‌گردد. این صحنه در ابتداء جنگ با توجه به توانمندی‌های نیروی دریائی جمهوری اسلامی تا اواسط جنگ تقریباً راکد بود و پس از جنگ نفت کش‌ها و اجرای عملیات کربلای ۳ (انهدام سکوهای البکر و العمیه) و پشتیبانی نیروهای دریایی کشورهای بیگانه این صحنه نیز به طور چشمگیر فعال شد. لازم به توضیح می‌باشد در این صحنه‌ی عملیات مشترک زمینی، دریائی و هوایی مانند عملیات والفجر ۸ و عملیات کربلای ۳ طرح‌ریزی و اجراء گردید که به نوبه‌ی خود از جمله عملیات‌های بی نظیر در عصر حاضر محسوب می‌شود. جدول شماره (۱) جدول نواحی (منطقه) رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی کشور جمهوری اسلامی ایران در مقابله با عراق رانشان می‌دهد:

جدول شماره ۱ - نواحی (منطقه) رزم و نواحی مواصلاتی صحنه‌های عملیاتی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با عراق

نوع صحنه	نام صحنه‌ی عملیاتی	ناحیه مواصلات	نواحی (منطقه) رزم
۱ صحنه‌ی عملیاتی خشکی	صحنه‌ی عملیاتی جنوب غرب	اهواز، شوشتر، دزفول، اندیمشک	مناطق مرزی، شهرهای دهلران، بستان، کوشک، طلائییه، شلمچه، شهر خرمشهر و جزیره آبادان
	صحنه‌ی عملیاتی منطقه میانی (غرب)	شهرهای ایلام، صالح آباد، کرند، جوانرود و پاره	منطقه عمومی باویسی، قصر شیرین، سرپل ذهاب، منطقه عمومی گیلان غرب، سومار، چنگلوله، مهران
	صحنه‌ی عملیاتی شمال غرب	ارومیه، سنندج، مهاباد، نقده و شهرهای مرزی دو استان کردستان و آذربایجان غربی	شهرهای نوسود، مناطق مرزی، استان کردستان و قسمتی از آذربایجان غربی، بیرانشهر، اشنویه
۲ صحنه‌ی عملیاتی دریایی	صحنه‌های عملیاتی شمال خلیج فارس	استانهای بوشهر و خوزستان	رودخانه اروند رود، خور عبدالله، منطقه عمومی شمال خلیج فارس

علاوه بر عوامل تأثیرگذار در انتخاب صحنه‌های عملیاتی در جنگ‌های گذشته در هشت سال دفاع مقدس به عنوان تجربه‌ای جدید از متاخرترین جنگ‌های جهان عوامل دیگری در تعیین صحنه‌های عملیاتی مؤثر بوده و سازماندهی صحنه‌ی عملیاتی را تحت تأثیر قرار داده است و در بررسی‌های کتابخانه‌ای، اسنادی و مصاحبه با فرماندهان و نخبگان استخراج گردیده است که عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیاتی در هشت سال دفاع مقدس شامل (فرماندهی و کنترل، تحرک و جابجایی، ساختار و سازمان‌پویا و سبک، وجود اطلاعات دقیق از دشمن، استفاده از یگان‌های پیاده، استفاده از نیروهای مردمی (بسیج)، عملیات سد و موانع، وضعیت نیروهای خودی و دشمن، تاکتیک و دکترین رزم شبانه) بوده است.

۳-۱- عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در برخی از جنگ‌های پیشین

با توجه به مطالعه جنگ‌های گذشته در می‌یابیم که صحنه‌های عملیات در همه جنگ‌ها یکسان نیست بلکه متناسب با شرایط و وضعیت‌های مختلف متغیر بوده و در آینده نیز متغیر خواهد بود. در دوران جنگ‌های نسل اول صحنه‌های عملیاتی منحصر به جنگ افزارهای سبک، و تاکتیک‌ها متکی به نفرات پیاده بود به همین دلیل صحنه‌های عملیات، نسبت به امروزه، بسیار محدود طرحریزی و انتخاب می‌شد. مثلاً در جنگ‌های صدراسلام در جنگ احد یا جنگ بدر بدلیل وجود نفرات پیاده و جنگ افزارهای سبک، مشاهده می‌شود که صحنه‌های عملیات در یک عرض و عمق محدود انتخاب می‌شود؛ یا در جنگ‌های ناپلئون با کشورهای همسایه خود به ویژه در حمله به آلمان به دلیل محیط جغرافیایی و استعداد رزمی محدود صحنه‌ی عملیات نیز محدود انتخاب می‌شد و سپس با پیشرفت سلاح، تجهیزات و فناوری، به مرور زمان جنگ‌ها گسترش یافته و به تبعه آن صحنه‌های عملیات نیز توسعه یافت؛ به طوری که در جنگ جهانی اول صحنه‌های عملیات از عوامل مؤثر بیشتری استفاده شد. در این جنگ برای اولین بار، صحنه‌های عملیات مشترک زمینی، هوایی و دریایی طرحریزی و اجرا شد. که در آن شرایط صحنه‌های عملیات از عرض و عمق بیشتر و وسیعتری برخوردار شد. سپس با پیشرفت فناوری در جنگ جهانی دوم، صحنه‌های عملیات با استفاده از عوامل مؤثر جدیدتر و افزایش متغیرها از وسعت بیشتری برخوردار گردید، که در این جنگ بعضاً مشاهده می‌شود که کل یک کشور یا چند کشور به عنوان یک صحنه‌ی عملیاتی انتخاب می‌شود. برای مثال، در جبهه شرق در جنگ جهانی دوم چندین ارتش آلمان در صحنه‌ی عملیاتی مسکو و استالینگراد به فرماندهی ژنرال گودریل اجرای مأموریت می‌نمایند و به موفقیت‌های چشمگیری دست می‌یابند و نیروهای خود را تا شهر مسکو و استالینگراد هدایت و کنترل می‌نمایند. همچنین در دوران جنگ سرد که کل کره زمین به دو صحنه‌ی جنگ بین شوروی سابق و امریکا تقسیم شده بود، صحنه‌های عملیاتی مختلفی در مناطق مختلف جهان به وجود آمده بود؛ مثلاً در صحنه‌ی جنگ امریکا که عمدتاً در حوزه اختیارات ناتو بود کشورهای اروپای غربی به عنوان یک صحنه‌ی عملیاتی محسوب می‌شدند یا کشورهای ایران، ترکیه، پاکستان که جزء پیمان ستو و سیتو بودند هر یک به عنوان یک صحنه‌ی عملیاتی برای غرب محسوب می‌شد، که در آن زمان با توجه به طرح نیکسون

سعی می‌شد که از نیروهای مسلح کشورهای منطقه برای تأمین منافع خود استفاده نمایند. پس از فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۰ میلادی و به قدرت رسیدن امریکا به عنوان تنها ابرقدرت جهان و توسعه قدرت رزمی این کشور در کل جهان، صحنه‌های عملیاتی نیز توسعه یافته و مناطق اقیانوس اطلس، اقیانوس آرام، اروپا، آفریقا و خاورمیانه را در بر گرفت، که فقط صحنه‌ی عملیاتی خاورمیانه متشکل از ۳۲ کشور می‌باشد. مرکز فرماندهی آن با عنوان فرماندهی مرکزی (ستکام)^۱ در کشورهای قطر و بحرین مستقر می‌باشد. این فرماندهی قسمت اعظمی از نیروهای مسلح امریکا و سایر کشورهای عضو پیمان ناتو در عراق، افغانستان و کشورهای حوزه خلیج فارس را به عهده دارد. بنابراین امریکا در این دوره و با توجه به اتمام دوره جنگ سرد و پایان دوران رقابت تسلیحاتی در ساختار و سازمان، تاکتیک و تجهیزات و وجود تهدیدهای جدید، با رویکردهای مختلف اقدام به تغییر و تحول بنیادی در ساختار و سازمان خود نمود و ارتش خود را برای مقابله با تهدیدهای منطقه‌ای مانند ایران، کره شمالی، عراق، افغانستان و ... و وجود سازمان‌ها و گروه‌های غیردولتی مانند القاعده و طالبان و غیره اصلاح و بازسازی نمود. نکته قابل توجه در کلیه جنگ‌های فوق این است که عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات علاوه بر حوزه نظامی سایر حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را نیز در بر گرفته و توسعه یافته و ابعاد چهارگانه یادشده را در سرلوحه طرح‌های عملیاتی خود قرارداد. بدین ترتیب، ماهیت صحنه‌های عملیات نسبت به گذشته تغییر یافت و حوزه جنگ از بعد نظامی به سایر ابعاد گسترش یافت.

عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات که براساس مطالعات موردی در جنگ‌های گذشته بدست آمده شامل (رهبری و فرماندهی نظامی، قابلیت‌های اقتصادی، خلاقیت و ابتکار، قابلیت‌های فرهنگی، بحران‌های داخلی، قابلیت‌های پشتیبانی رزم و خدمات رزم، روحیه ملی، نوع تصور از تهدیدات دشمن، شکل و وسعت کشور، فناوری، ساختار و سازمان نیروهای مسلح، دکترین عملیاتی، قومیت‌ها و اقلیت‌های مذهبی و نژادی و جغرافیای نظامی) می‌باشد.

1 - CENTCOM

۴-۱- نگاهی به جنگ آینده

الف) مفهوم جنگ آینده^(۱)

ممکن است تهاجم‌ها در آینده، این چنین صریح و روباز و سهل‌الدفع نباشد و ممکن است پیچیده‌تر باشد و لذا پیچیدگی و ایمان قوی لازم است. من عرض می‌کنم دفاع از اسلام در دوران نبی اکرم (ص) آسانتر از دفاع از اسلام در دوران امیر المؤمنین (ع) بود. چون این قضیه پیچیده تر بود و چنین چیزی در آینده ممکن است. زیرا استکبار جهانی، ابزارهای گوناگونی را در اختیار دارد. (رهبر معظم انقلاب اسلامی، ۱۳۶۹: ۳)

جنگ آینده الزاماً تکرار جنگ گذشته به تمامیت آن نیست، بلکه دارای شرایط و ویژگی‌های منحصر به فرد خود می‌باشد. جنگ آینده برخورد خشونت آمیز قدرتهای ملی و یا چند کشور به منظور تحمیل اراده یکی بر دیگری یا جلوگیری از تحمیل اراده دیگری بر خود می‌باشد. (سلامی، ۱۳۸۵: ۳۶)

با توجه به تعریف یادشده حوزه جنگ آینده از حوزه نظامی خارج شده و حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی را نیز در برمی‌گیرد پس جنگ‌های آینده در ابعاد و ماهیت‌های مختلف طرح‌ریزی و اجرا می‌شود.

ب) ابعاد و ماهیت جنگ‌های آینده

جنگ آینده با توجه به اینکه بین کشورهای مختلف ممکن است اتفاق افتد و توانایی‌های آن کشورها نیز ممکن است از نظر تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، روانی، نظامی و ژئوپلتیک متفاوت باشد. پس جنگ در ابعاد و ماهیت اقتصادی سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، روانی و نظامی باشد و از نظر ماهوی ممکن است زمینی، هوایی، دریایی، فضایی و مجازی محسوب گردد. (سلامی، ۱۳۸۶: ۱۲)

ج) ابعاد نظامی جنگ‌های آینده

(۱) جنگ اطلاعات^۱

یکی از ابعاد جنگ‌های آینده، جنگ اطلاعات است. گرچه اهمیت اطلاعات در زمان‌های گذشته نیز شناخته شده بود، اما امروز جنگ به طور بی‌سابقه‌ای مبتنی بر سیستم‌های اطلاعاتی شده است.

سیستم‌های جمع‌آوری اطلاعات نظیر ماهواره‌های شناسایی و هشدار دهنده سریع، مجموعه وسیعی از سیستم‌های هوایی با سرنشین یا بدون سرنشین، اطلاعات فراوانی را فراهم می‌کنند که از مجاری پیشرفته مخابراتی توزیع می‌گردند. این سیستم‌ها، از یک سو، باعث افزایش توانایی نیروها می‌شود و از سوی دیگر به طور بالقوه آسیب‌پذیری ایجاد می‌کنند. در نتیجه، هدف در این حوزه جنگ، کاربرد مؤثر سرمایه‌های اطلاعاتی و در همان حال، تخریب یا از کار انداختن سرمایه‌های اطلاعاتی دشمن می‌باشد. (Michael Mazarr-1994:6)

برخی از تحلیلگران، جنگ اطلاعات را به عنوان بُعد چهارم به ابعاد سه‌گانه مرسوم جنگ (هوایی، زمینی و دریایی) اضافه کرده‌اند. از آن جایی که جنگ‌های دوره کشاورزی به خاطر زمین صورت می‌گرفتند و جنگ‌های انقلاب صنعتی به خاطر منابع و توانایی تولید، جنگ‌های نوظهور عصر اطلاعات نیز برای «کنترل دست‌یابی به دانش»^۲ صورت خواهند گرفت. (آلوین تافلر، ۱۳۷۴: ۴۳۸)

(۲) سیستم‌های هدف‌گیری دقیق^۳

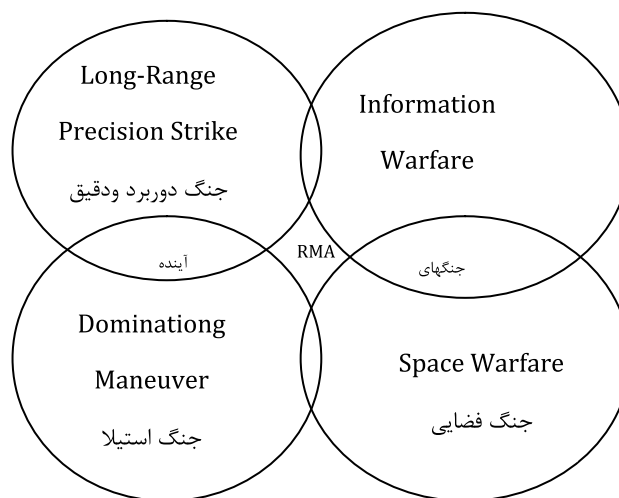
این سیستم‌ها از دهه ۱۹۷۰ میلادی توسعه یافته و به سرعت در حال گسترش می‌باشند. برخی از سیستم‌های فعلی عبارتند از موشک‌های دوربرد کروز، مهمات دقیق هدایت‌شونده در

1 - Information Warfare (IW)

2 - Knowledge Control Access

3 - Precise Weaponry Systems

هواپیماها و توپخانه. چنانچه اطلاعات کافی درباره هدف در دسترس باشند و به طور مناسبی توزیع شوند، در آن صورت چنین سیستم‌هایی می‌توانند طوری هماهنگ به هدف حمله کنند که «خساراتهای جانبی» به حداقل برسند. گروه شرکت بین‌المللی کاربردهای علمی می‌گوید: سیستم‌های حمله دقیق در انقلاب کنونی، اهداف ثابت و متحرکی را که از حساسیت و ارزش بالایی برخوردارند می‌یابند و با دقت بالایی آنها را نابود می‌سازند و این کار را در زمان کوتاه و با حداقل خساراتهای جانبی انجام می‌دهند. این گروه برای نشان دادن این بُعد جدید جنگ، نمونه روشنی ارائه می‌کند: شکل شماره (۱) حوزه‌های جدید جنگ در انقلاب نوین در امور نظامی. (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۱۸۵)

شکل شماره ۱ - حوزه‌های جدید جنگ در انقلاب نوین در امور نظامی. (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۱۸۵)

در سال ۱۹۴۳، نیروی هوایی آمریکا در طول یک سال تنها توانست ۵۰ هدف راهبردی را مورد اصابت قرار دهد. در ۲۴ ساعت اول جنگ خلیج فارس نیروهای هوایی ائتلافی، ۱۵۰ هدف راهبردی را نابود کردند اکنون هزار برابر افزایش قابلیت نسبت به سال ۱۹۴۳ پیش بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۰ هدف گیری دقیق و نابودسازی ۵۰۰ هدف راهبردی مهم در نخستین

دقیقه‌های جنگ امکان‌پذیر می‌باشد. یعنی پنج‌هزار برابر قابلیت‌های جنگ خلیج فارس. (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۱۸۵)

(۳) جنگ‌های مانور استیلا^۱

این گونه جنگ‌ها نیز به عنوان بعد دیگری از جنگ‌های آینده مطرح می‌شوند. حرکت ماهرانه (مانور) در جبهه جنگ همیشه به عنوان عاملی کلیدی در عملیات نظامی مطرح بوده است. اما انقلاب کنونی در امور نظامی، انجام مانور را در مقیاس جهانی و زمانی بسیار سریع و با نیروهایی بسیار اندک ممکن می‌سازد. جنگ‌های مانوری، به معنای آرایش و استقرار نیروها به نحوی است که با بهره‌گیری از جنگ اطلاعات و حملات دقیق، به نقاط سرنوشت ساز دشمن حمله کنند و «مراکز ثقل»^۲ آن را از بین ببرند و به این وسیله به اهداف نظامی خود، نایل گردند. (همان، ۱۸۶)

(۴) جنگ فضایی^۳

جنگ فضایی یکی دیگر از ابعاد جنگ‌های آینده است. اهمیت نظامی فضا بیش از ۴۰ سال است که شناخته شده، اما تنها اخیراً امکان‌پذیر شده است که سیستم‌های فضایی در عملیات نظامی به طور یکپارچه به کار گرفته شوند. فضا بعد چهارمی به جنگ افزوده است. امکانات فضایی تصویرهایی پر از جزئیات از نیروهای دشمن و خسارت‌های به بار آمده در نتیجه حمله‌های هوایی فراهم می‌سازند، درباره پرتاب موشک‌ها اعلام خطر می‌کنند، یک سیستم راهبری با دقت شگفت‌انگیز فراهم می‌آورند که عملکرد هرسرباز جنگی و عملکرد موشک‌ها، تانک‌ها، هواپیماها و کشتیها را جزء به جزء در نظر می‌گیرند. ماهواره‌ها هدف را شناسایی

1 - Dominating Maneuver

2 - Centers of Gravity

3 - Space Warfare

می‌کنند، نیروهای زمینی را یاری می‌دهند تا با توفانهای شن برخورد نکنند، میزان رطوبت خاک را نشان می‌دهند و دقیقاً می‌گویند که چه بخشهایی از صحرا تاب حرکت تانکها را دارند. (تافلر، ۱۳۷۵: ۴۳۹)

د) مشخصات و ویژگی‌های جنگ‌های اخیر و آینده

با توجه به متنوع و پیچیده بودن تجهیزات و امکانات در جنگ آینده، محیط جنگ‌های آینده از ویژگی‌های متعددی برخوردار می‌باشد که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۱ - در جنگ آینده، دشمن هدفهای عمیق و راهبردی برای خود انتخاب می‌کند و مراکز ثقل (نظامی، سیاسی، اقتصادی) را مورد هدف قرار می‌دهد.

۲ - دشمن از نظریه و دکترین عملیات عمیق استفاده می‌کند (مبتنی بر بمباران‌های راهبردی، احاطه قائم و ایجاد محیطهای عملیاتی غیرخطی)

۳ - دشمن همه اجزای توان رزم خود را در فاز اول عملیات به طور همزمان، شدید و حجیم به کار می‌گیرد.

۴ - دشمن، توان زمینی خود را به صورت آفندی و مبتنی بر تحرک بالا (مکانیزه و سوار هوایی) آرایش می‌دهد. دشمن از محورهای مواصلات جاده‌ای حداکثر استفاده را برده و مانورهای جبهه‌ای در جنگ آینده جایگاه اندکی دارند و به جای آن نفوذهای باریک اما عمیق با استفاده از واحدهای پر تحرک به کار گرفته می‌شود.

۵ - در جنگ آینده، به طور پیوسته و غیر تناوبی، آفند خواهد شد و محیط عملیات، محیط آفند متوالی و شبانه روزی خواهد بود. (محرابی، ۱۳۸۲: ۲۸)

۶ - در جنگ آینده، دشمن از آینده‌های مسطح و در فضای سه بعدی به جای عملیات آفندی خطی استفاده می‌کند.

۷ - جنگ آینده بر اساس کوتاه بودن زمان، شدید بودن قدرت آتش و وسیع بودن منطقه جغرافیایی (صحنه‌ی عملیات) طراحی می‌شود.

۸ - در جنگ آینده، فرماندهان و رهبران در همه سطوح به طور همزمان درگیر می‌شوند

- و سطوح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی بر هم منطبق می‌شوند.
- ۹ - در جنگ آینده، عملیات روانی در سطح وسیعی در مقیاس تاکتیک، عملیاتی و راهبردی کاربرد دارد. (سلامی، ۱۳۸۶: ۳۳۸)
- ۱۰ - جنگ آینده تحت تأثیر تحولات و پیشرفت‌های فناوری شتابدار نوین قرار دارد و به صورت فزاینده‌ای ماهیت فناوری پیدا می‌کند. از جمله توانمندی‌های فناوری‌های جنگ‌های آینده می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:
- الف) سیستم‌های اطلاعاتی پیشرفته با سرعت دریافت بالای اطلاعات و برخورداری از سیستم‌های هدایتی هوشمند؛
- ب) توان‌هدفگیری عمیق و دور ایستا و قدرت جنگ از راه دور، توأم با دقت و استفاده از مسافت‌یاب لیزری؛
- ج) قابلیت جنگ الکترونیک، ضد الکترونیک، و ضد ضد الکترونیک؛
- د) تحرک و سرعت عمل عملیات زمینی و قابلیت جابجایی سمت تلاشها در سطوح عملیاتی و تاکتیکی؛
- ه) قابلیت تبدیل ماهیت جنگ آینده از حوزه متعارف به سطح نامتعارف. (همان، ۳۴۰)
- ۱۱ - در جنگ آینده: آرمانهای معنوی نقش تعیین کننده‌ای دارند اگر برای هر کشور، آرمانی برای دفاع از کیان و شهادت در راه خدا نباشد، توان دفاعی هم داشته باشد به آسانی شکست خواهد خورد.
- ۱۲ - سطح قاعده هرم قدرت دفاعی یک کشور در هر مرحله از جنگ، مردم هستند. سازماندهی، به کارگیری، بسیج و مدیریت و آماده سازی روانی مردم، نتیجه نهایی جنگ را تحت تأثیر قرار خواهد داد. (گروه مؤلفین، ۱۳۸۸: ۵)
- ۱۳ - سلاح‌های انفرادی پیشرفته با نواخت تیر بالا و سبک با قابلیت مسافت یابی لیزری؛
- ۱۴ - کلاه هوشمند مجهز به سیستم صوتی همراه عینک حفاظتی به منظور مقابله با تشعشعات لیزری و مجهز به وسایل دید در شب؛
- ۱۵ - جلیقه ضد گلوله و تجهیزات مقابله با تهدیدات «CTBW» و یک رایانه شخصی و

«GPS»؛ (محمدی نجم، ۱۳۸۸: ۶۹)

۱۶ - تجهیزات مورد نیاز فنی اعم از وسایل تکنیکی و تخصصی شامل حساسه‌ها و وسایل کمکی؛ (این تجهیزات به راحتی توسط یک سرباز یا یگان، بسیار سبک، قابل حمل است.)

۱۷ - تأمین اهداف با اجرای عملیات واکنش سریع؛ (صدقی، ۱۳۸۸: ۴۹)

۱۸ - به کارگیری امواج بسیار قوی الکترومغناطیسی در کشف و انهدام میادین مین؛

۱۹ - استفاده از حساسه‌ها و پردازشگرهای بسیار ریز و دقیق؛

۲۰ - استفاده از کلاهک جنگی با مهمات هوشمند؛ (محرابی، ۱۳۸۲: ۳۶)

۲۱ - و استفاده از سیستم‌های دفاعی موشکی و یکپارچه؛

۲۲ - فناوری بهداشت و درمان پیشرفته و استفاده از اندام‌های مصنوعی و سلول‌های بنیادی؛

۲۳ - سیستم مدیریت پشتیبانی مهمات متناسب با مشخصات صحنه رزم؛

۲۴ - شیوه آموزش نیروی انسانی با استفاده از فناوری شبیه سازی مدرن؛ (فرشچی، ۱۳۸۳: ۵۲)

۲۵ - بهره برداری از سیستم‌های رباتیک برای پشتیبانی از مأموریت‌ها؛

۲۶ - جنگ‌ها در محیط ناهمطراز و تحت تأثیر عدم تقارن توان نظامی طرفین درگیر اتفاق می‌افتد؛

۲۷ - از نظر اقتصادی تلاش بر آن است که جنگ مقرون به صرفه باشد؛ (نطاق پور، ۱۳۸۴: ۴۷)

۲۸ - جنگ‌های جدید سیستمی هستند و اختلال در یک جزء سیستم، سایر اجزاء را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛

۲۹ - در جنگ‌های آینده اقدامات پدافند غیر عامل و مجازی سازی صحنه نبرد موجب فریب و سرگردانی دشمن می‌شود؛

۳۰ - نقش نیروی هوایی و موشک‌های هوشمند در جنگ آینده بسیار کارآمد هستند؛ (سلامی، ۱۳۸۶: ۳۴۹)

۳۱ - صحنه‌های عملیات متغیر بوده و ثابت نمی‌باشد؛ (یاسینی، ۱۳۸۸/۹/۷، مصاحبه)

۳۲ - سیالیت منطقه عقب صحنه‌ی عملیات. (نظامی، ۱۳۸۸/۹/۱۲، مصاحبه)

و) زمینه‌های تحول پذیری در جنگ‌های آینده^۱

- ۱ - انفجار اطلاعات، توسعه حساسه‌های اطلاعاتی و سیستم‌های بدون خدمه تأثیرات قابل ملاحظه‌ای بر شرایط حاکم بر منطقه رزم خواهد داشت.
- ۲ - سیستم شبیه سازی سبب فراهم شدن توسعه توانایی‌های گذشته و کسب تجربه در بکارگیری در نیروهای مسلح خواهد شد که ساختارها و ابزارهایی را خلق نماید که ابعاد آن‌ها در حد نانومتر یا یک تریلیوم متر باشد.
- ۳ - فناوری طراحی سیستم‌های غیر متجانس و پیچیده روشهای جدیدی را برای طراحی سلاح‌های پیچیده و سیستم‌های اطلاعاتی فراهم خواهد نمود.
- ۴ - طراحی مواد از طریق محاسبات و شبیه سازی رایانه‌ای، کاربرد اصولی روابط بین ساختار شیمیایی و فیزیکی ارائه خواهد نمود.
- ۵ - کاربرد مواد دو منظوره با تکوین ساختارهای هوشمند، فراتر از ترکیبات امروزی که در برابر تحرکات محیطی عکس العمل نشان می‌دهند.
- ۶ - با فناوری پیشرفته امکان تولید محصولات فراوان با امتیازات عالی فراهم یافته و ابزار در مقیاس نانو، تشخیص مولکولی را در ساختارهای پیچیده، آسان و اصول ساختار و عملکرد بیولوژیکی را در طراحی مواد جدید خواهد داشت. (محمدی نجم، ۱۳۸۷: ۶۲)
- ۷ - فناوری سیستم پردازشی اطلاعات بیولوژیکی در طراحی پیوند ساختار طبیعی یا مصنوعی به اجزاء تشکیل دهنده الکترونیکی، مکانیکی و کوانتومی به کار گرفته خواهد شد.
- ۸ - فناوری هوش مصنوعی و علوم رایانه‌ای و رباتیک، کاربرد اصطلاحات نظامی را برای سازمان‌های مشترک و مرکب که از چند ملیت مختلف در ارتشهای متفاوت تشکیل یافته است فراهم نموده و توانمندی آنها را ارتقا خواهند داد.

۱ - نویسندگان انجمن ملی علم و تحقیق ارتش امریکا (STAR) Strategic Technologies for the Army of the Twenty First Century ترجمه حمید ملکی، انتشارات آکادمی ملی ۱۹۹۲-۷۰

۹ - کاربرد فرهنگ اصطلاحات نظامی و زبان، عامل مهمی برای هدایت یگان‌های مشترک و مرکب به شمار خواهد رفت، بنابراین سازمان‌هایی توانایی هدایت برتر را خواهند داشت که از سیستم پیشرفته الکترونیکی و مخابراتی برخوردار بوده و از زبان واحدی بهره‌مند شود.

۱۰ - بهره برداری از توانمندی بیوفناوری برای کاربردهای خاص نظامی

۱۱ - فناوری ترکیبات مستحکم (سرامیک تقویت شده و فوم شکل)

۱۲ - زمینه‌های کاربردی هواپیمای بدون سرنشین در ارتفاع بالا و استفاده از امواج مایکروویو و سیگنال زمینی که مأموریت‌های دشوار را ممکن می‌سازد. (محمدی نجم، ۱۳۸۷: ۷۳)

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان اذعان نمود که جو و زمین به رغم پیشرفت فناوری هنوز از عوامل برتر ساز در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده محسوب می‌شوند و در صورت استفاده بهینه می‌توانند برتری قابل ملاحظه‌ای را برای طرفین متخاصم فراهم نمایند. همچنین پیشرفت‌های وسیع و شگرف در حوزه فناوری‌های تسلیحاتی و ظهور ادوات و جنگ‌افزارهای پیچیده، با قابلیت‌های گسترده و توانایی‌های اعجاب‌انگیز، این امکان را برای طراحان نظامی و فرماندهان جنگ‌های آینده فراهم خواهند نمود تا بتوانند با اجرای نبرد دور ایستا، صحنه‌های عملیات را به گونه‌ای سازماندهی و آرایش نمایند که کاملاً با تجارب گذشته متفاوت باشد. در این نوع صحنه‌های عملیات، ممکن است مراکز فرماندهی به صدها کیلومتر دورتر از صحنه‌ی جنگ منتقل شده و تجهیزاتی به کار برده شوند که ضمن برخورداری از دقت، سرعت و قدرت انهدام زیاد از نظر بصری نیز قابل رؤیت طرف مقابل نبوده و فقط آثار تخریب و منهدم شدن اهداف مشاهده شود.

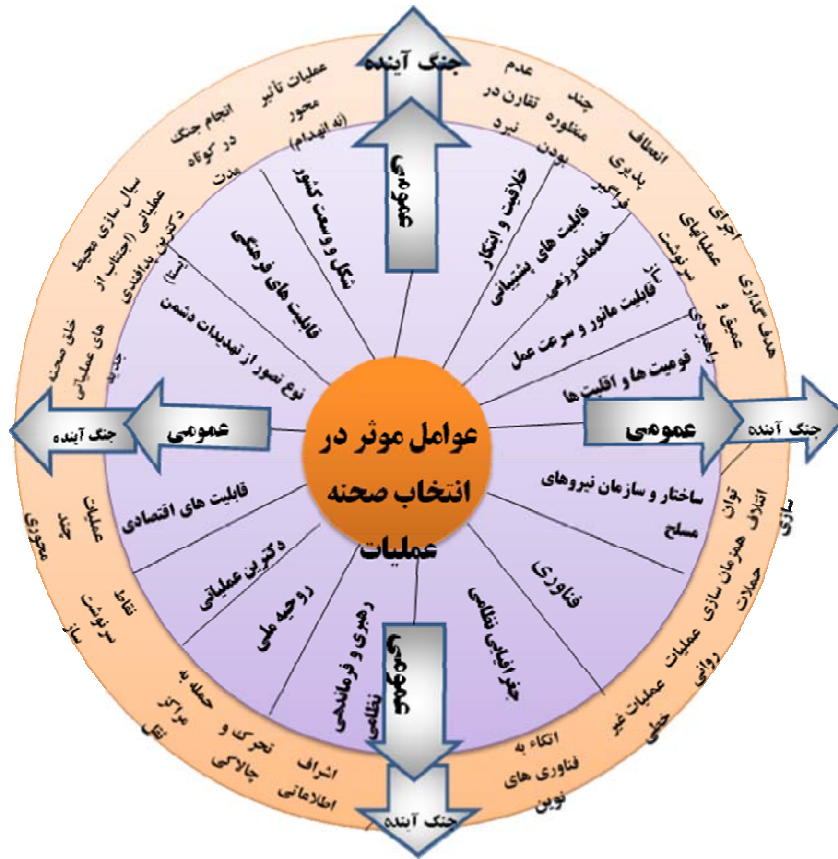
ز) عوامل مؤثر و متغیرهای قابل پیش‌بینی در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ‌های اخیر

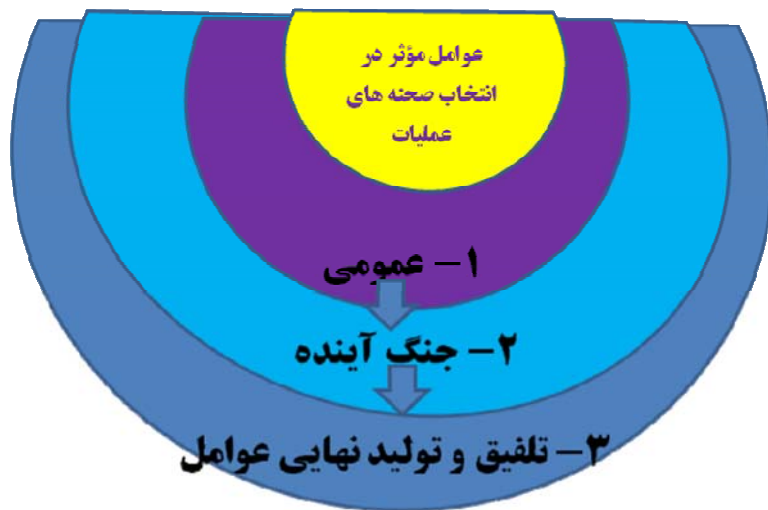
و آینده

جنگ‌های آینده بر پایه تحولات مستمر فناورانه و تکامل بی وقفه دکترینهای جدید بنا شده است. از آنجا که هم نیروهای خودی و هم دشمن مدام در حال تغییر و تحول جنگ افزارها، استراتژی و تاکتیک‌های خودی هستند، نهادینه کردن احساس نگرانی از نبردهای آتی

ضروری است. (هیبلز گری ۱۳۸۳: ۴۸) در جنگ آینده نیروی برتر با تأکید بر انگیزه‌های شخصی، ابتکارهای فردی، تحرک چشم گیر، شایستگی، سرسختی، آموزش مدرن و ویژه، توسعه ابزار آموزشی پیچیده و شبیه سازی شده فناوری و اندیشه برتر، اطلاعات برتر و کنترل کافی نیروها و اختیارات کافی لازم می‌باشد. لذا در جنگ‌های آینده علاوه بر عوامل مؤثر در جنگ‌های گذشته، عوامل زیر نیز می‌تواند در انتخاب صحنه‌های عملیات مؤثر باشد.

۱- عملیات غیر خطی	۱۱- عدم تقارن در نبرد
۲- توان ائتلاف سازی	۱۲- حمله به مراکز ثقل
۳- تحرک و چالاکي	۱۳- نقاط سرنوشت ساز
۴- عملیات روانی	۱۴- عملیات چند محوری
۵- همزمان سازی حملات	۱۵- اتکا به فناوری‌های نوین
۶- اشراف اطلاعاتی	۱۶- خلق صحنه‌های عملیاتی جدید
۷- هدف گذاری عمیق و راهبردی	۱۷- سیال سازی محیط عملیاتی (دوری از دکترین پدافندی ایستا)
۸- اجرای عملیاتهای سرنوشت ساز	۱۸- انجام جنگ در مدت زمان کوتاه
۹- انعطاف پذیری فراگیر	۱۹- عملیات تأثیر محور (نه انهدام)
۱۰- چند منظوره بودن	

۲- تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

۲-۱- توصیف داده‌ها

الف) مشخصات فردی پاسخگویان:

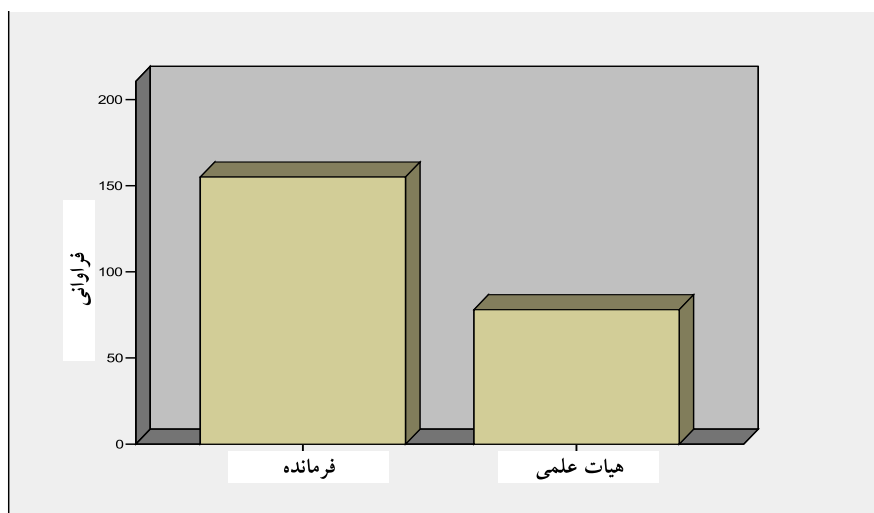
(۱) توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب عضویت

جدول ۲ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب عضویت

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۶۶.۵	۶۶.۵	۶۶.۵	۱۵۵	فرماندهان ارتش و سپاه
۱۰۰.۰	۳۳.۵	۳۳.۵	۷۸	کارشناسان، نخبگان و اعضای هیات علمی
	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۲۳۳	جمع

جدول فوق نشان می‌دهد که ۶۶.۵ درصد پاسخ‌گویان فرمانده و ۳۳.۵ درصد هیأت علمی می‌باشند. لذا پاسخ‌گویان از نظر عضویت از پراکندگی مناسبی برخوردار بوده، و برای پاسخ‌گویی به سوالات تحقیق مناسب می‌باشند.

نمودار ۱ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیر عضویت

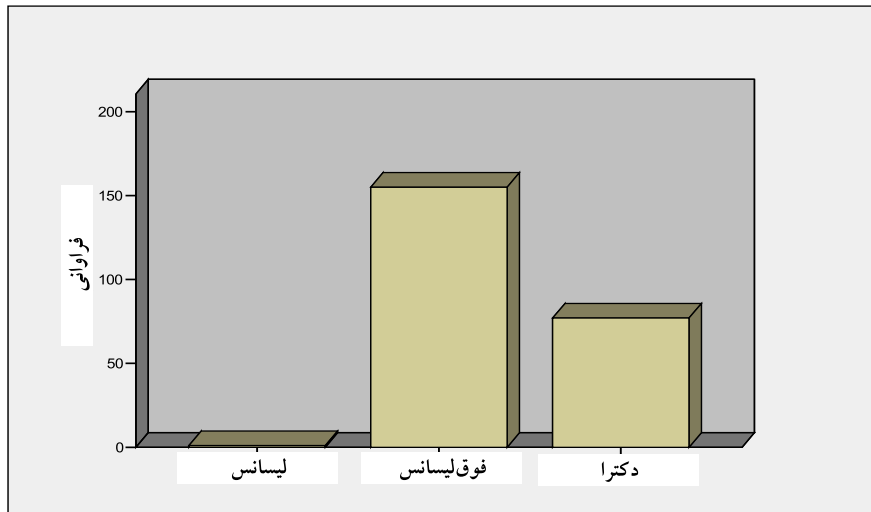
جدول ۳ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
.۴	.۴	.۴	۱	کارشناسی
۶۷.۰	۶۶.۵	۶۶.۵	۱۵۵	کارشناسی ارشد
۱۰۰.۰	۳۳.۰	۳۳.۰	۷۷	دکترا
	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۲۳۳	جمع

جدول فوق نشان می‌دهد که ۰۴ درصد پاسخگویان دارای مدرک کارشناسی، ۶۶.۵ درصد کارشناسی ارشد، ۳۳ درصد از کارکنان دارای مدرک دکتری می‌باشند. لذا پاسخگویان از نظر تحصیلات در سطح بالایی قرار دارند. و برای پاسخ‌گویی به سوالات تحقیق مناسب می‌باشند.

نمودار ۲ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیر تحصیلات

تحصیلات

(۳) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب درجه

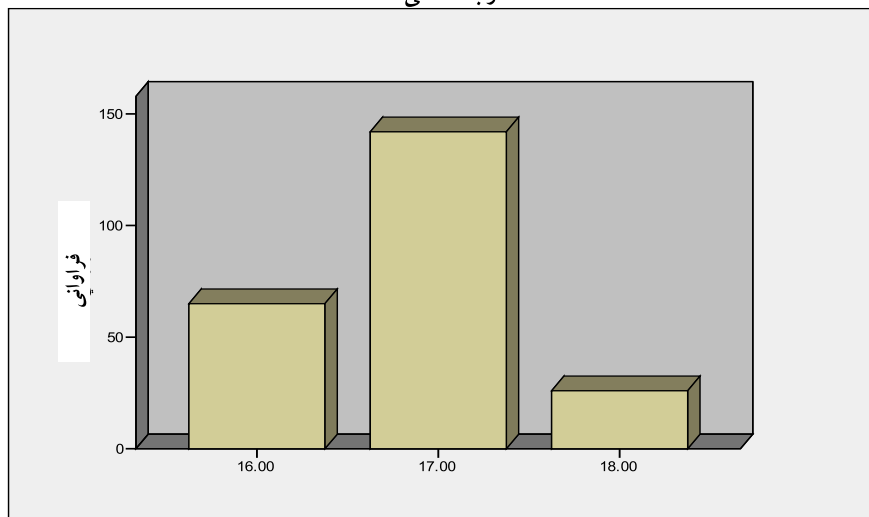
جدول ۴ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب درجه

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۲۷.۹	۲۷.۹	۲۷.۹	۶۵	۱۶.۰۰
۸۸.۸	۶۰.۹	۶۰.۹	۱۴۲	۱۷.۰۰
۱۰۰.۰	۱۱.۲	۱۱.۲	۲۶	۱۸.۰۰
	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۲۳۳	جمع

جدول فوق نشان می‌دهد که ۲۷.۹ درصد پاسخ‌گویان دارای درجه ۱۶، ۶۰.۹ درصد درجه ۱۷، ۱۱.۲ درصد از کارکنان فوق دارای درجه ۱۸ می‌باشند. لذا پاسخ‌گویان از نظر درجه در سطح بالایی قرار دارند. و برای پاسخ‌گویی به سوالات تحقیق مناسب می‌باشند.

نمودار ۳ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیر درجه

درجه نظامی

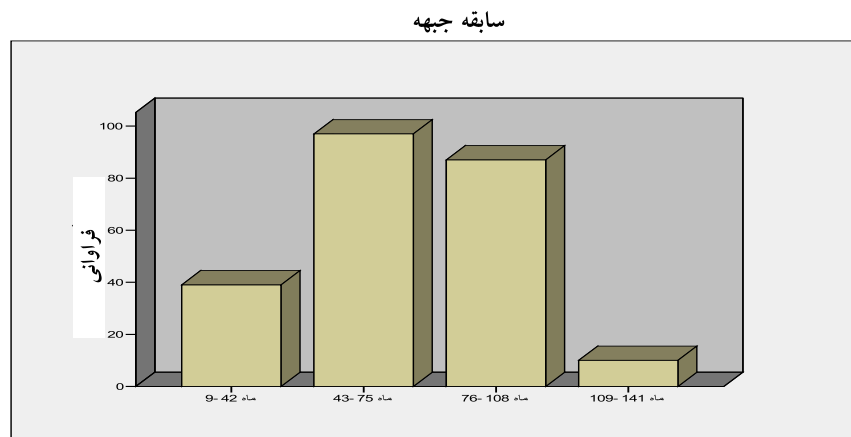
(۴) توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سابقه جبهه

جدول ۵ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سابقه جبهه

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد	فراوانی	
۱۶.۷	۱۶.۷	۱۶.۷	۳۹	۹-۴۲ ماه
۵۸.۴	۴۱.۶	۴۱.۶	۹۷	۴۳-۷۵ ماه
۹۵.۷	۳۷.۳	۳۷.۳	۸۷	۷۶-۱۰۸ ماه
۱۰۰.۰	۴.۳	۴.۳	۱۰	۱۰۹-۱۴۱ ماه
	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۲۳۳	جمع

جدول فوق نشان می‌دهد که ۱۶.۷ درصد پاسخ‌گویان دارای سابقه جبهه به مدت ۹ تا ۴۲ ماه، ۴۱.۶ درصد ۴۳ تا ۷۵ ماه، ۳۷.۳ درصد ۷۶ تا ۱۰۸ ماه و ۴.۳ درصد ۱۰۹ تا ۱۴۱ ماه بوده‌اند. لذا پاسخ‌گویان از نظر سابقه جبهه در حد بالایی قرار دارند. و برای پاسخ‌گویی به سوالات تحقیق مناسب می‌باشند.

نمودار ۴ - توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب متغیر سابقه جبهه

۲-۲- توصیف متغیرهای اصلی تحقیق

الف- میانگین رتبه‌ای کاربرد عوامل مؤثر (جغرافیای نظامی، عوامل نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در جنگ آینده).

۱ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های متغیر جغرافیای نظامی در جنگ آینده

جدول ۶ - میانگین رتبه‌ای جغرافیای نظامی در جنگ آینده

انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۸۷۰۱۴	۴/۳۹۳۰	۲۲۹	شکل، وسعت و عمق کشور
۰/۸۹۶۲۰	۴/۲۷۷۵	۲۲۷	شهرها
۰/۸۸۱۷۳	۴/۲۴۷۸	۲۳۰	محورها و خطوط مواصلاتی
۰/۸۸۴۴۸	۴/۱۳۲۷	۲۲۶	توپوگرافی
۰/۹۵۲۲۷	۴/۰۶۲۲	۲۲۵	وضعیت سواحل و بنادر
۰/۹۵۱۹۳	۴/۰۵۰۰	۲۲۰	وسعت (پهنه) دریا
۰/۹۳۶۴۴	۴/۰۴۴۶	۲۲۴	منطقه مورد نظر و مورد علاقه
۰/۹۳۵۳۴	۴/۰۳۵۲	۲۲۷	عوارض حساس
۰/۹۶۸۵۵	۳/۹۳۳۹	۲۲۷	عمق آب در دریا
۰/۹۶۸۶۱	۳/۸۵۳۳	۲۲۵	موقعیت، شکل و وسعت جزایر
۱/۰۰۵۹۳	۳/۷۴۸۹	۲۲۷	رودخانه‌ها و شبکه آبها
۰/۹۸۶۹۵	۳/۷۳۵۷	۲۲۷	موانع
۰/۹۴۲۱۵	۳/۶۰۹۹	۲۲۳	دهلیزبندی‌ها
۰/۹۶۳۱۱	۳/۵۴۳۹	۲۲۸	رویدنی‌ها (جنگل‌ها)
۱/۰۲۶۸۳	۳/۵۱۳۰	۲۳۰	آب و هوا (اقلیم)

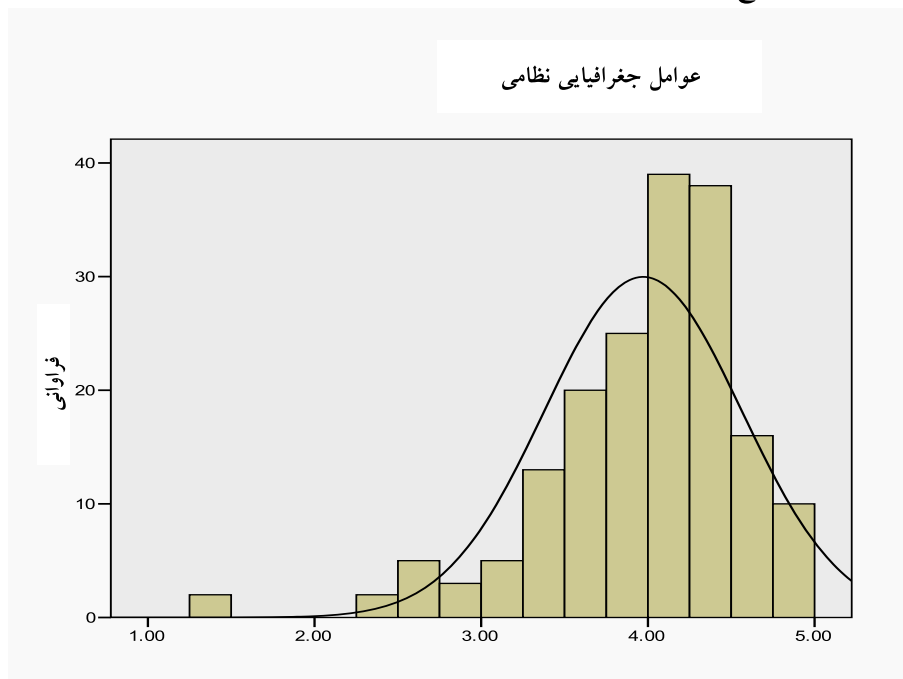
جدول بالا نشان دهنده میانگین رتبه‌ای پاسخهای مربوط به عوامل جغرافیای نظامی در جنگ آینده می‌باشد. که به ترتیب از بیشترین میانگین تا کمترین آورده شده است.

جدول ۷ - شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل جغرافیایی نظامی در جنگ آینده

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۳/۹۷۰۸	انحراف معیار	۰/۵۹۲۲۷	حداکثر	۵/۰۰
میانه	۴/۰۶۶۷	دامنه تغییر	۳/۵۳	تعداد	۱۷۸
نما	۴/۲۷	حداقل	۱/۴۷		

میانگین مربوط به پاسخ پاسخگویان به عوامل جغرافیایی نظامی در جنگ آینده ۳.۹۷ است، که با توجه به دامنه تغییر ۲.۵۳ و حداقل ۱.۴۷ و حداکثر ۵ این میانگین از میانگین متوسط 3 بالاتر است، یعنی میانگین پاسخ نمونه آماری از میانگین متوسط بالاتر می باشد. این نشان می دهد که پاسخگویان این شاخص‌ها را در تعیین صحنه‌های عملیات در جنگ آینده در حد زیاد مؤثر دانسته‌اند.

نمودار ۵ - توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل جغرافیایی نظامی در جنگ آینده

۴ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل نظامی در جنگ آینده

جدول ۸ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل نظامی در جنگ آینده

انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۵۵۷۱۳	۴/۸۱۷۸	۲۲۵	اشراف اطلاعاتی
۰/۶۳۵۲۱	۴/۷۲۳۷	۲۲۸	رهبری و فرماندهی نظامی
۰/۵۶۳۳۳	۴/۷۱۹۳	۲۲۸	خلاقیت و ابتکار
۰/۶۲۰۵۸	۴/۷۰۳۱	۲۲۹	ناهمطرازی در نبرد
۰/۵۸۴۷۶	۴/۶۸۴۴	۲۲۵	فرماندهی و کنترل
۰/۶۸۰۰۲	۴/۶۵۹۴	۲۲۹	قابلیت مانور، تحرک و چالاکی
۰/۶۲۱۶۸	۴/۶۴۵۰	۲۳۱	قابلیت انعطاف
۰/۵۸۱۶۰	۴/۶۳۶۰	۲۲۸	مراکز ثقل و سرنوشت ساز
۰/۶۵۲۸۳	۴/۶۰۳۵	۲۲۷	دکترین عملیاتی
۰/۷۱۳۱۷	۴/۵۳۷۸	۲۲۵	ساختار و سازمان نیروهای مسلح
۰/۶۸۸۵۴	۴/۵۱۵۶	۲۲۵	عملیات غیرخطی و چندمحوری
۰/۶۷۶۲۵	۴/۵۰۸۹	۲۲۴	طرح‌های کلی و عملیاتی
۰/۷۴۶۹۳	۴/۴۶۰۵	۲۲۸	سمت تهدیدات دشمن
۰/۷۸۲۶۷	۴/۳۶۸۴	۲۲۸	تجارب جنگ‌های گذشته
۰/۷۲۲۸۸	۴/۳۵۶۸	۲۲۷	امکانات و تجهیزات پشتیبانی رزمی (توپخانه، مهندسی، و...)
۰/۷۴۳۰۰	۴/۳۴۲۱	۲۲۸	پشتیبانی خدمات رزم (تدارکات، ترابری، بیمارستان و غیره)

جدول یادشده، نشان دهنده میانگین رتبه‌ای پاسخهای مربوط به عوامل نظامی در جنگ آینده می‌باشد که به ترتیب از بیشترین میانگین تا کمترین آورده شده است.

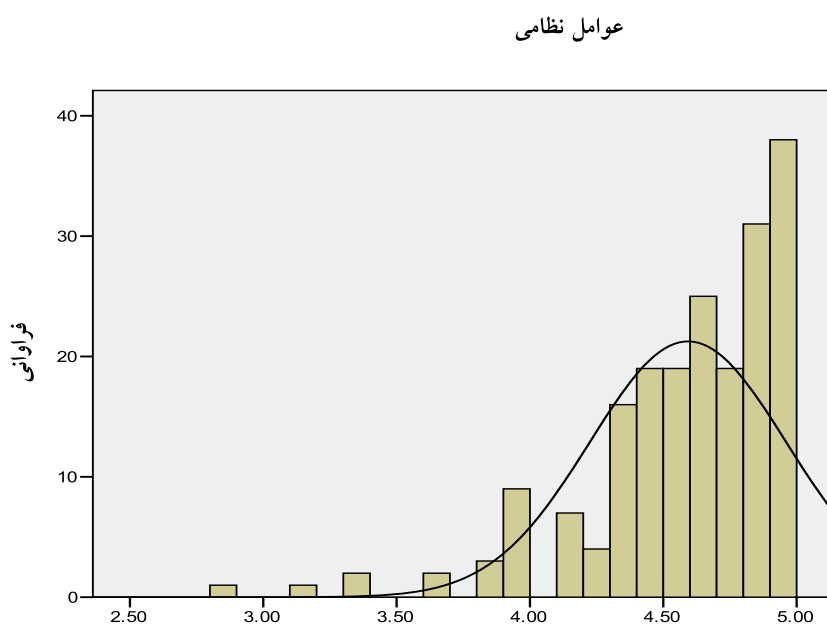
جدول ۹ - شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل نظامی در جنگ آینده

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵/۰۰	حداکثر	۰/۳۶۷۹۱	انحراف معیار	۴/۵۹۲۵	میانگین
۱۹۶	تعداد	۲/۱۹	دامنه تغییر	۴/۹۸۷۵	میانه
		۲/۸۱	حداقل	۵/۰۰	نما

میانگین مربوط به پاسخ پاسخگویان به عوامل نظامی در جنگ آینده (۴.۵۹) است، که با توجه به دامنه تغییر (۲.۱۹) و حداقل (۲.۸۱) و حداکثر (۵) این میانگین از میانگین متوسط (۳) بالاتر است،

یعنی میانگین پاسخ نمونه آماری، از میانگین متوسط بالاتر می‌باشد. این نشان می‌دهد که پاسخ گویان این شاخص‌ها را در تعیین صحنه‌های عملیات در جنگ آینده در حد خیلی زیاد مؤثر دانسته‌اند.

نمودار ۶ - توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل نظامی در جنگ آینده

۳ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل سیاسی در جنگ آینده

جدول ۱۰ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل سیاسی در جنگ آینده

انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۰/۵۸۰۱۰	۴/۷۱۳۰	۲۳۰	وحدت نظر و درک متقابل بین رهبران سیاسی و نظامی
۰/۷۴۰۱۹	۴/۵۵۲۶	۲۲۸	کارآمدی ساختار سیاسی حکومت
۰/۹۳۱۸۱	۴/۱۸۵۰	۲۲۷	اتحادها و ائتلاف‌های نظامی
۰/۸۶۷۴۰	۳/۷۶۵۵	۲۲۶	اختلافات مرزی با کشورهای همسایه

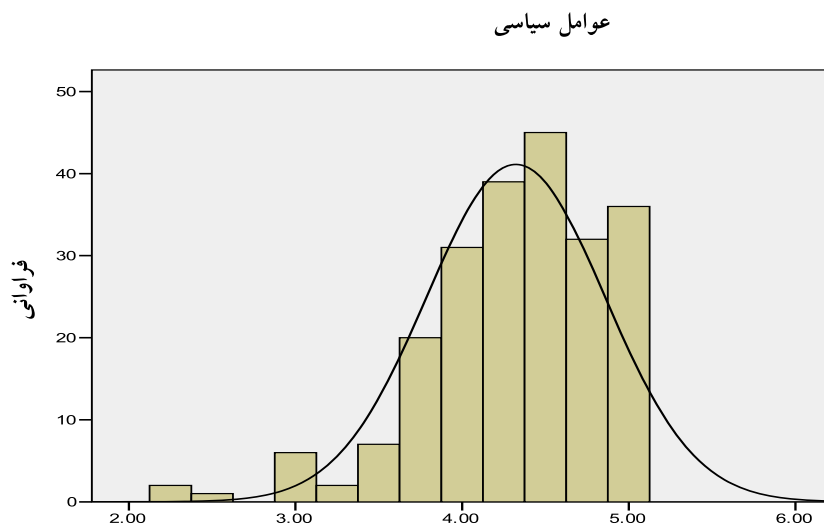
جدول یادشده نشان دهنده میانگین رتبه‌ای پاسخهای مربوط به عوامل سیاسی در جنگ آینده می‌باشد که به ترتیب از بیشترین میانگین تا کمترین آورده شده است.

جدول ۱۱ - شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل سیاسی در جنگ آینده

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۴/۳۲۲۴	انحراف معیار	۰/۵۳۶۰۵	حداکثر	۵/۰۰
میانه	۴/۵۰۰۰	دامنه تغییر	۲/۷۵	تعداد	۲۲۱
نما	۴/۵۰	حداقل	۲/۲۵		

میانگین مربوط به پاسخ پاسخگویان به عوامل سیاسی در جنگ آینده ۴.۳۲ است، که با توجه به دامنه تغییر ۲.۷۵ و حداقل ۲.۲۵ و حداکثر ۵ این میانگین از میانگین متوسط 3 بالاتر است، یعنی میانگین نمره پاسخگویان، از میانگین متوسط بالاتر می‌باشد. این نشان می‌دهد که پاسخگویان این شاخص‌ها را در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده در حد نزدیک به خیلی زیاد، مؤثر دانسته‌اند.

نمودار ۷ - توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل سیاسی در جنگ آینده

جدول یادشده نشان دهنده توزیع فراوانی پاسخها به سؤالات مربوط به عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده می‌باشد. و ستون‌های جمع در جدول یادشده مربوط به مجموع جوابهای کم، خیلی کم، زیاد و خیلی زیاد می‌باشد که محاسبه شده است.

۴ - میانگین رتبه‌ای زیر شاخه‌های عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده

جدول ۱۲ - میانگین رتبه‌ای عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده

انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخص‌های
۰/۶۰۳۳۹	۴/۷۴۷۸	۲۳۰	پشتیبانی مردمی
۰/۵۵۲۷۳	۴/۷۲۲۹	۲۳۱	روحیه انقلابی و اراده ملی
۰/۶۴۳۲۸	۴/۶۴۰۷	۲۳۱	هویت و انسجام ملی
۰/۶۶۵۴۱	۴/۶۴۰۴	۲۲۸	اعتقادات دینی و مذهبی
۰/۷۴۰۲۴	۴/۵۰۸۷	۲۳۰	بحران‌های امنیتی داخلی
۰/۷۴۳۱۶	۴/۳۵۲۲	۲۳۰	قابلیت‌های فرهنگی
۰/۷۹۲۳۷	۴/۲۹۳۳	۲۲۵	قومیت‌ها و اقلیت‌های قومی، نژادی و مذهبی

جدول یادشده نشان دهنده میانگین رتبه‌ای پاسخهای مربوط به عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده می‌باشد که به ترتیب از بیشترین میانگین تا کمترین آورده شده است.

جدول ۱۳ - شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده

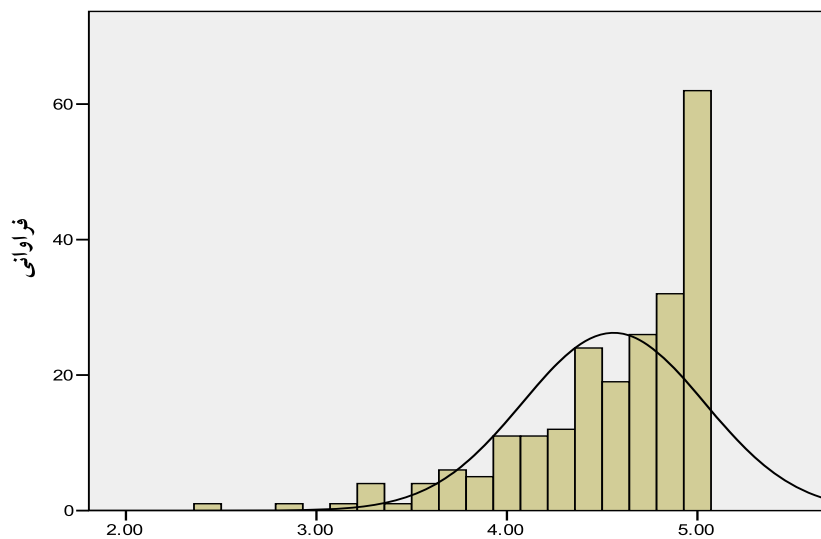
مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵/۰۰	حداکثر	۰/۴۷۷۹۵	انحراف معیار	۴/۵۵۹۱	میانگین
۲۲۰	تعداد	۲/۵۷	دامنه تغییر	۴/۷۱۴۳	میان
		۲/۴۳	حداقل	۵/۰۰	نما

میانگین مربوط به پاسخ پاسخگویان به عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده ۴/۵۵ است، که با توجه به دامنه تغییر ۲/۵۷ و حداقل ۲/۴۳ و حداکثر ۵ این میانگین از میانگین

متوسط ۳ بالاتر است، یعنی میانگین پاسخ نمونه آماری از میانگین متوسط بالاتر می‌باشد. این نشان می‌دهد که پاسخگویان این شاخص‌ها را در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده در حد خیلی زیاد مؤثر دانسته‌اند.

نمودار ۸ - توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده

عوامل اجتماعی و فرهنگی

۵- میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل اقتصادی در جنگ آینده

جدول ۱۴ - میانگین رتبه‌ای شاخص‌های عوامل اقتصادی در جنگ آینده

انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخص‌های
۰/۵۷۱۴۱	۴/۶۹۷۴	۲۲۸	فناوری‌های جدید و پیشرفته
۰/۶۲۰۰۲	۴/۶۸۴۲	۲۲۸	وجود مناطق حیاتی، حساس و مهم اقتصادی
۰/۶۰۸۳۱	۴/۶۲۲۲	۲۲۵	ظرفیت‌های اقتصادی ملی برای پشتیبانی نیروهای مسلح
۰/۶۸۸۹۱	۴/۴۲۵۴	۲۲۸	انرژی

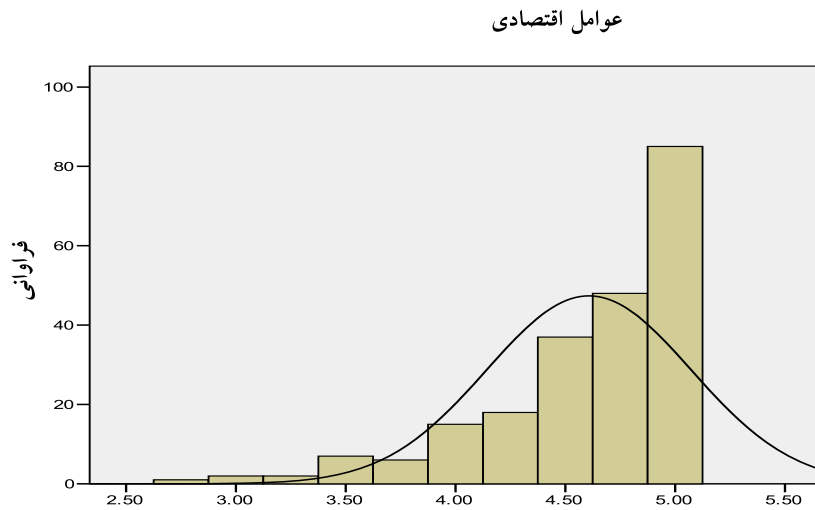
جدول یادشده نشان دهنده میانگین رتبه‌ای پاسخهای مربوط به عوامل اقتصادی در جنگ آینده می‌باشد که به ترتیب از بیشترین میانگین تا کمترین آورده شده است.

جدول ۱۵ - شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل اقتصادی در جنگ آینده

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵/۰۰	حداکثر	۰/۴۶۵۳۲	انحراف معیار	۴/۶۰۷۵	میانگین
۲۲۱	تعداد	۲/۲۵	دامنه تغییر	۴/۷۵۰۰	میانه
		۲/۷۵	حداقل	۵/۰۰	نما

میانگین مربوط به پاسخ پاسخگویان به عوامل اقتصادی در جنگ آینده ۴.۶۰ است، که با توجه به دامنه تغییر ۲.۲۵ و حداقل ۲.۷۵ و حداکثر ۵ این میانگین از میانگین متوسط ۳ بالاتر است، یعنی میانگین نمره پاسخگویان از میانگین متوسط بالاتر می‌باشد. این نشان می‌دهد که پاسخگویان این شاخص‌ها را در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده در حد خیلی زیاد مؤثر دانسته‌اند.

نمودار ۹- توزیع فراوانی شاخص‌های مربوط به متغیر عوامل اقتصادی در جنگ آینده

۳- جمع بندی و نتیجه گیری

با توجه به آنچه که در این تحقیق حاصل گردید عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده شامل چند عامل مؤثر با الویت متفاوت بوده است.

۳-۱- ترتیب تأثیر عوامل اصلی در کاربرد جنگ آینده

جدول ۱۶- آزمون فریدمن برای تعیین میزان تأثیر عوامل مختلف در تعیین صحنه‌های عملیاتی در

جنگ آینده

۱۳۹	تعداد
۲۱۹/۷۱۳	کای اسکوتر
۴	درجه آزادی
۰	معنی داری

جدول بالا نشان می‌دهد که معنی‌داری مشاهده شده عوامل مؤثر در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده، از معنی‌داری در سطح آلفای ۰.۰۵ کوچک‌تر است، این بدان معناست که این عوامل به میزانهای متفاوتی در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده مؤثرند. ترتیب تأثیر هر یک از عوامل در جدول زیر آمده است

جدول ۱۷ - ترتیب تأثیر عوامل مختلف در تعیین صحنه‌های عملیاتی در جنگ آینده

رتبه میانگینی	عوامل
۳/۷۴	اجتماعی و فرهنگی در جنگ آینده
۳/۷۲	اقتصادی در جنگ آینده
۳/۴۸	نظامی در جنگ آینده
۲/۵۳	سیاسی در جنگ آینده
۱/۵۳	جغرافیایی نظامی در جنگ آینده

جدول بالا نشان دهنده آن است که میزان تأثیر عوامل یادشده در جنگ آینده متفاوت می‌باشد و بنابراین میانگین تأثیرگذاری این شاخص‌ها را به صورت رتبه‌ای معین و به ترتیب از بیشترین به کمترین در جدول بالا نشان داده‌ایم. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، عوامل اجتماعی و فرهنگی از بیشترین تأثیر و عوامل جغرافیایی از کمترین تأثیر برخوردار می‌باشد.

۲-۳ - ترتیب تأثیر عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده

با توجه به محاسبات آماری انجام شده در خصوص اولویت بندی در ترتیب تأثیر کاربرد عوامل مؤثر در جنگ آینده، طیف جدول شماره (۱۸) به شرح ذیل می‌باشد.

جدول شماره ۱۸ - عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده

عوامل اصلی	کاربرد عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده	عوامل اصلی	کاربرد عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده	
۱. عوامل اجتماعی و فرهنگی	پشتیبانی مردمی	۳. عوامل اقتصادی	فناوری‌های جدید و پیشرفته	
	روحیه انقلابی و اراده ملی		وجود مناطق حیاتی، حساس و مهم اقتصادی	
	هویت و انسجام ملی		ظرفیت‌های اقتصادی ملی برای پشتیبانی نیروهای مسلح	
	اعتقادات دینی و مذهبی		انرژی	
	بحران‌های امنیتی داخلی			
۲. عوامل نظامی	قابلیت‌های فرهنگی	۴. عوامل سیاسی	وحدت نظر و درک متقابل بین رهبران سیاسی و نظامی	
	قومیت‌ها و اقلیت‌های قومی، نژادی و مذهبی		کارآمدی ساختار سیاسی حکومت	
	اشراف اطلاعاتی		اتحادها و ائتلاف‌های نظامی	
	رهبری و فرماندهی نظامی		اختلافات مرزی با کشورهای همسایه	
	۵. عوامل جغرافیای نظامی	خلافت و ابتکار	۵. عوامل جغرافیای نظامی	شکل، وسعت و عمق کشور
		ناهمطرازی در نبرد		شهرها
		فرماندهی و کنترل		محورها و خطوط مواصلاتی
		قابلیت مانور، تحرک و چالاکی		توپوگرافی
		قابلیت انعطاف		وضعیت سواحل و بنادر
		مراکز ثقل و سرنوشت ساز		وسعت (یهنه) دریا
دکترین عملیاتی		منطقه مورد نظر و مورد علاقه		
ساختار و سازمان نیروهای مسلح		عوارض حساس		
عملیات غیرخطی و چندمحوری		عمق آب در دریا		
های کلی و عملیاتی طرح		موقعیت، شکل و وسعت جزایر		
سمت تهدیدات دشمن		رودخانه‌ها و شبکه آنها		
تجارب جنگ‌های گذشته		موانع		
امکانات و تجهیزات پشتیبانی رزمی (توپخانه، مهندسی، مخابرات و غیره)		دهلیز بندیها		
پشتیبانی خدمات رزم (تدارکات، بیمارستان و غیره)		رویدنیها (جنگلها)		
		آب و هوا (اقلیم)		

با توجه به نتایج جدول فوق شاخص‌های عوامل اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، نظامی، سیاسی و جغرافیای نظامی که به ترتیب اولویت مشخص شده است در جنگ آینده کاربرد خواهد داشت.

ولذا لازم است به منظور وزن‌دهی تمامی عوامل فوق را در سه سطح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی طبق جدول شماره (۱۹) دسته بندی و وزن‌دهی نمود.

جدول شماره ۱۹ - دسته‌بندی و وزن دهی عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات و کاربرد آن در جنگ آینده در سطوح مختلف

ردیف	عوامل مؤثر	سطح راهبردی	سطح عملیاتی	سطح تاکتیکی
۱	اشراف اطلاعاتی			
۲	پشتیبانی مردمی			
۳	رهبری و فرماندهی نظامی			
۴	روحیه انقلابی و اراده ملی			
۵	خلاقیت و ابتکار			
۶	وحدت نظر و درک متقابل بین رهبران سیاسی و نظامی			
۷	ناهمطرازی در نبرد			
۸	فناوری‌های جدید و پیشرفته			
۹	فرماندهی و کنترل			
۱۰	وجود مناطق حیاتی، حساس و مهم اقتصادی			
۱۱	قابلیت مانور، تحرک و چالاکي			
۱۲	قابلیت انعطاف			
۱۳	هویت و انسجام ملی			
۱۴	اعتقادات دینی و مذهبی			
۱۵	مراکز ثقل و سرنوشت ساز			
۱۶	ظرفیت‌های اقتصادی ملی برای پشتیبانی نیروهای مسلح			
۱۷	دکترین عملیاتی			
۱۸	کارآمدی ساختار سیاسی حکومت			
۱۹	ساختار و سازمان نیروهای مسلح			
۲۰	عملیات غیرخطی و چندمحوری			
۲۱	طرح‌های کلی و عملیاتی			
۲۲	بحران‌های امنیتی داخلی			

ردیف	عوامل مؤثر	سطح راهبردی	سطح عملیاتی	سطح تاکتیکی
۲۳	سمت تهدیدات دشمن			
۲۴	انرژی			
۲۵	شکل، وسعت و عمق کشور			
۲۶	تجارب جنگ‌های گذشته			
۲۷	امکانات و تجهیزات پشتیبانی رزمی			
۲۸	قابلیت‌های فرهنگی			
۲۹	پشتیبانی خدمات رزم			
۳۰	قومیت‌ها و اقلیت‌های قومی، نژادی و مذهبی			
۳۱	شهرها			
۳۲	محورها و خطوط مواصلاتی			
۳۳	اتحادها و ائتلافهای نظامی			
۳۴	توپوگرافی			
۳۵	وضعیت سواحل و بنادر			
۳۶	وسعت دریا			
۳۷	منطقه مورد نظر و مورد علاقه			
۳۸	عوارض حساس			
۳۹	عمق آب در دریا			
۴۰	موقعیت، شکل و وسعت جزایر			
۴۱	اختلافات مرزی با کشورهای همسایه			
۴۲	رودخانه‌ها و شبکه آبها			
۴۳	موانع			
۴۴	دهلیزبندی‌ها			
۴۵	رویدنی‌ها			
۴۶	آب و هوا			

همانطور که در جدول یادشده مشاهده می‌شود در سطح راهبردی بعضی از عوامل از نظر وزن‌دهی و دسته‌بندی به ترتیب اولویت شامل اشراف‌اطلاعاتی، پشتیبانی مردمی، رهبری نظامی، روحیه انقلابی و اراده ملی، هویت و انسجام ملی و در اولویت اول که به ترتیب از بیشترین

میانگین تاکمترین آورده شده است و بعضی از عوامل در سطح عملیاتی به ترتیب اولویت مانند اشراف اطلاعاتی، فرماندهی نظامی، روحیه انقلابی، خلاقیت و ابتکار، ناهمطرازی درنبرد، فناوری‌های پیشرفته و ... در اولویت اول و در سطح تاکتیکی بعضی از عوامل مانند فرماندهی و کنترل، قابلیت مانور و تحرک، انعطاف و پشتیبانی رزم و پشتیبانی خدمات رزم و ... به ترتیب از بیشترین میانگین تاکمترین آورده شده است. لازم به توضیح می‌باشد به دلیل میزان اهمیت بعضی از عوامل به طور مشترک در سطح راهبردی، عملیاتی و بعضی از عوامل در سطح عملیاتی، تاکتیکی در انتخاب صحنه‌های عملیات کاربرد خواهند داشت.

باتوجه به مطالعه جنگ‌های گذشته و هشت سال دفاع مقدس که به طور مختصر تشریح گردید، جنگ‌های یادشده عمدتاً با عنوان جنگ‌های نسل سوم، نامگذاری شده این نوع جنگ‌ها بر ویژگی‌های زیر تأکید داشته است و عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در چارچوب جنگ‌های نسل سوم تبیین شده است.

- ۱ - جنگ سخت (درگیری فیزیکی بین طرفین)
 - ۲ - تأکید برانهدام واحدها و یگانهای نظامی (زمینی، هوایی، دریائی)
 - ۳ - بکارگیری حجم انبوه مهمات و سلاح‌های معمولی و غیردقیق
 - ۴ - تکیه برحجم نیروی انسانی
 - ۵ - گستردگی خسارات و تلفات وارده به نظامیان و غیرنظامیان
 - ۶ - خطرپذیری و هزینه بسیار بالا و طولانی بودن جنگ‌ها
- از طرفی با توجه به پیشرفت و توسعه فناوری در حال حاضر رویکرد جدیدی در صحنه-ی جنگ و صحنه‌های عملیات نسبت به سلاح‌ها، تجهیزات و تاکتیک مشاهده می‌شود و کشورها در حال گذر از نسل سوم به نسل چهارم می‌باشند و اگر بپذیریم که جنگ‌های آینده الزاماً تکرار جنگ‌های گذشته به تمامیت آن نیست و جنگ آینده دارای شرایط جدید و ویژگی‌های خاص خود است، این سؤال در اذهان فرماندهان عالی مطرح می‌شود که آیا هریک از عوامل مؤثر در هشت سال دفاع مقدس می‌تواند به طور دقیق در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده نیز کاربرد داشته باشد؟ یاخیر؟ برای پاسخ به سؤال فوق محقق با مراجعه به پاسخ-

دهندگان و تکمیل پرسشنامه (۴۶ شاخص) توسط آنها چنین نتیجه‌گرفت که بعضی از عوامل - همانطور که در هشت سال دفاع مقدس کاربرد داشته در جنگ آینده نیز کاربرد خواهد داشت، و لیکن تأثیر عوامل دقیقاً مانند همان رویکرد گذشته نخواهد بود. چون محیط، شرایط دشمن و شرایط خودی احتمالاً تغییر می‌یابد. و علاوه بر عواملی که در هشت سال دفاع مقدس بکار برده شده عوامل دیگری نیز می‌تواند در جنگ آینده کاربرد داشته باشد.

لذا با توجه به تصویری که از جنگ آینده برای ما متصور می‌باشد باید تهدیدات را در حوزه‌های مختلف شناسایی و برای مقابله با آن راه‌کارهایی را تعیین و ارائه نمود. بنابراین، اهداف کلی دشمن مفروض علیه جمهوری اسلامی ایران را می‌توان به‌طور کلی چنین بیان نمود:

- ۱ - تهاجم به رهبری ملی (رهبری سیاسی و مراکز تصمیم‌گیری کلان سیاسی و نظامی)
- ۲ - از بین بردن زیر ساخت‌های دفاعی، صنعتی و شبکه‌های مواصلاتی کشور
- ۳ - از بین بردن میل دفاعی و اراده ملی کشور در مقابل با تهدیدات
- ۴ - از بین بردن ارزشهای دینی و فرهنگی جامعه

لذا با توجه به سناریوهای مختلف دشمن مفروض، سناریوی احتمالی او (در بدترین حالت) (حمله سراسری و همه‌جانبه زمینی، هوایی، فضا و دریائی با هدف براندازی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران) می‌باشد «که انشاءالله این آرزو را به‌گور خواهد برد» و لذا برای مقابله با این تهدید جمهوری اسلامی ایران باید راه‌کارهای مناسب را بررسی و تدوین نمایند به‌عنوان مثال در جنگ دوم خلیج فارس در حمله امریکا برای آزادسازی کویت نیروهای امریکایی از سلاح‌ها و مهمات هوشمند و فناوریهای پیشرفته به میزان محدودی استفاده نمودند و لیکن در جنگ ۲۰۰۳ در (اشغال عراق) و یا در جنگ ۳۳ روزه بکارگیری این سلاح‌ها گسترش بیشتری یافته است و قطعاً در جنگ‌های آتی سلاح‌های جدیدتر با امکانات بیشتر در صحنه‌های عملیاتی بکار گرفته خواهد شد.

لذا برای مقابله با چنین دشمنی متناسب با دکترین دفاعی جمهوری اسلامی ایران باید علاوه بر توجه به عوامل مؤثر در هشت سال دفاع مقدس، عوامل دیگری را نیز که در انتخاب صحنه یا صحنه‌های عملیات در جنگ آینده کاربرد دارند را بررسی و مطالعه نمود. صحنه‌های

عملیات جنگ آینده احتمالاً می‌تواند ترکیبی از صحنه‌های عملیات زمینی، هوایی، فضا و دریایی باشد که برای تعیین صحنه‌های عملیات در جنگ آینده باید عوامل متناسب با آن را شناسایی و تدوین کرد. در این راستا بعضی از عوامل مؤثر احصاء شده در هشت سال دفاع مقدس در جنگ آینده کاربرد خواهد داشت و برخی از عوامل خیر؛ بنابراین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده از نظر میزان اهمیت به سه دسته به شرح زیر تقسیم‌بندی شده است.

۱ - عواملی هستند که در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده به میزان خیلی زیاد مؤثر هستند.

۲ - عواملی هستند که در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده به میزان زیاد مؤثر می‌باشد.

۳ - عواملی هستند که میزان تأثیر آنها در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده به-میزان متوسط و پایین‌تر می‌باشد و در انتخاب صحنه‌های عملیات نقش اساسی نخواهد داشت.

ضمناً علاوه بر عوامل فوق می‌توان عوامل دیگری را که احتمالاً در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده مؤثر می‌باشد را پیش‌بینی و ارائه نمود. برخی از این عوامل موارد زیر را شامل می‌شود:

۱ - همزمان‌سازی حملات (این عامل به منزله این است که در یک زمان نیروهای خودی و دشمن صحنه‌های عملیاتی مختلف زمینی، هوایی و دریایی را در دستورکار خواهد داشت.)

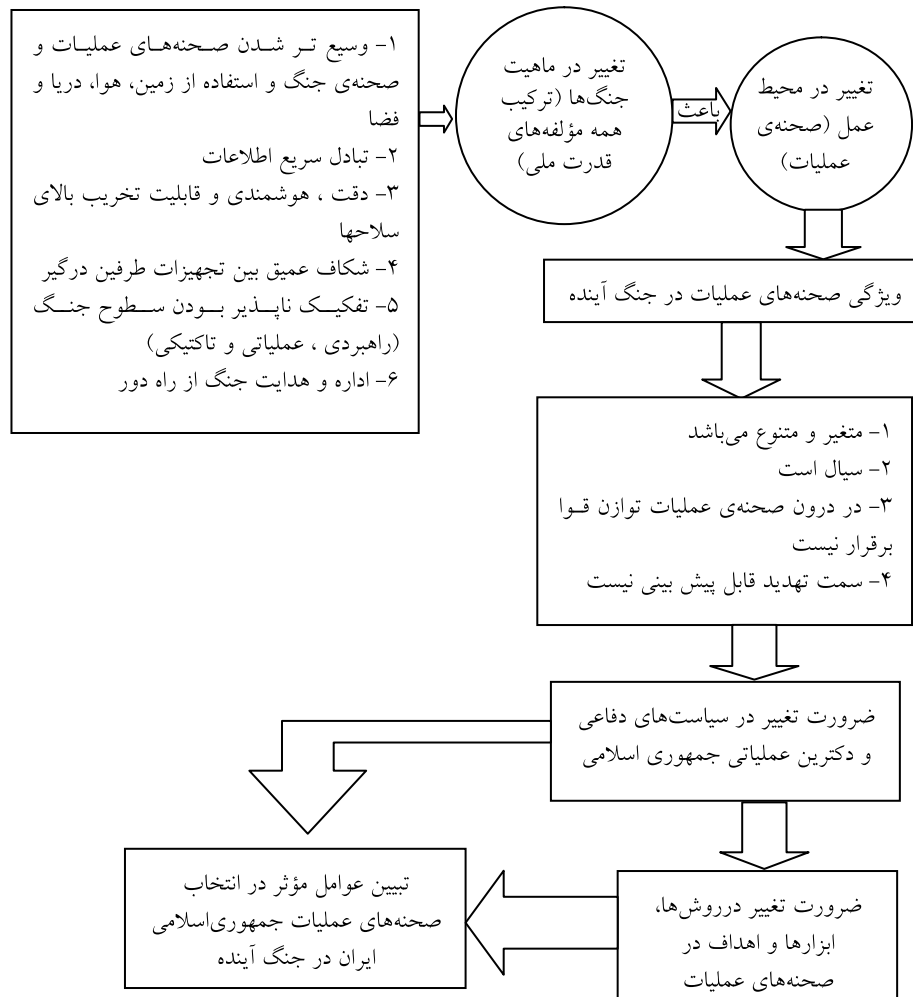
۲ - اجراء حملات عمیق و راهبردی: (صحنه‌های عملیات وسیع، عمیق، متغیر و متنوع)

۳ - غیرخطی بودن عملیاتها و جنگ ناهم‌تراز

۴ - اجراء حملات سریع با شدت بالا و از محورهای مختلف

۵ - منطبق شدن اهداف راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی با یکدیگر

فرایند تبیین عوامل مؤثر احتمالی در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ آینده

بنابراین، باتوجه به فرایند یادشده عواملی که در انتخاب صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس مؤثر بوده است. و درجنگ آینده نیز کاربرد خواهد داشت. به‌ترتیب اولویت از بیشترین میانگین تاکمترین طبق جدول شماره (۲۰) آورده شده‌است.

جدول ۲۰ - ترتیب اولویت عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده

ردیف	ترتیب اولویت عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده
۱	اشراف اطلاعاتی
۲	پشتیبانی مردمی
۳	رهبری و فرماندهی نظامی
۴	روحیه انقلابی و اراده ملی
۵	خلاقیت و ابتکار
۶	وحدت نظر و درک متقابل بین رهبران سیاسی و نظامی
۷	ناهمطرازی در نبرد
۸	فناوری‌های جدید و پیشرفته
۹	فرماندهی و کنترل
۱۰	وجود مناطق حیاتی، حساس و مهم اقتصادی
۱۱	قابلیت مانور، تحرک و چالاکی
۱۲	قابلیت انعطاف
۱۳	هویت و انسجام ملی
۱۴	اعتقادات دینی و مذهبی
۱۵	مراکز ثقل و سرنوشت ساز
۱۶	ظرفیت‌های اقتصادی ملی برای پشتیبانی نیروهای مسلح
۱۷	دکترین عملیاتی
۱۸	کارآمدی ساختار سیاسی حکومت
۱۹	ساختار و سازمان نیروهای مسلح
۲۰	عملیات غیرخطی و چندمحوری
۲۱	طرح‌های کلی و عملیاتی
۲۲	بحران‌های امنیتی داخلی
۲۳	سمت تهدیدات دشمن
۲۴	انرژی
۲۵	شکل، وسعت و عمق کشور

اولویت اول

ردیف	ترتیب اولویت عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده	
۲۶	تجارب جنگ‌های گذشته	ادامه از اولویت اول
۲۷	امکانات و تجهیزات پشتیبانی رزمی (توپخانه، مهندسی، مخابرات و...)	
۲۸	قابلیت‌های فرهنگی	
۲۹	پشتیبانی خدمات رزم (تدارکات، ترابری، بیمارستان و...)	
۳۰	قومیت‌ها و اقلیت‌های قومی، نژادی و مذهبی	
۳۱	شهرها	
۳۲	محورها و خطوط مواصلاتی	
۳۳	اتحادها و ائتلافهای نظامی	
۳۴	توپوگرافی	
۳۵	وضعیت سواحل و بنادر	
۳۶	وسعت دریا	
۳۷	منطقه مورد نظر و مورد علاقه	
۳۸	عوارض حساس	
۳۹	عمق آب در دریا	
۴۰	موقعیت، شکل و وسعت جزایر	
۴۱	اختلافات مرزی با کشورهای همسایه	
۴۲	رودخانه‌ها و شبکه آبها	
۴۳	موانع	
۴۴	دهلیز بندیها	
۴۵	رویدنیها	اولویت سوم
۴۶	آب و هوا	

بنابراین، باتوجه به مطالعات و بررسی اسناد و مدارک موجود بخصوص ارتش امریکا که در قالب سند سالیانه منتشر می‌گردد؛ جنگ آینده (نسل چهارم) تاکید بر جنگ نرم داشته و علاوه بر عوامل یادشده برخی از عوامل و ویژگی‌های دیگری که احتمالاً در جنگ آینده می‌تواند در انتخاب صحنه‌های عملیات نقش مؤثری داشته، شامل موارد زیر می‌باشد.

- ۱ - جنگ روانی (از بین بردن اراده و میل دفاع و جنگ از رهبران سیاسی، نظامی، مردم و تحمیل اراده به دشمن)
 - ۲ - جنگ سایبری (برخورد خصمانه و رقابتی در فضای نرم افزاری بر بستر فناوری های پیشرفته و استفاده از حسگرها و....).
 - ۳ - جنگاز راه دور، (دقت بالا و هوشمندی سلاح ها و تجهیزات با قدرت تخریب بسیار قوی)
 - ۴ - الویت در اهداف سیاسی و راهبردی
 - ۵ - غیرخطی بودن درگیری ها و سیالیت صحنه های عملیات
 - ۶ - همزمان سازی حملات زمینی، هوایی، دریائی و فضایی به یک کشور
 - ۷ - چندمنظورگی (سیاسی، اقتصادی، نظامی)
 - ۸ - اجرای حملات عمیق و راهبردی
- لذا باتوجه به دلایل ذیل می توان عوامل مؤثر در انتخاب صحنه های عملیات را در جنگ آینده شناسایی و تبیین نمود.

- ۱ - صحنه ی عملیات، منطقه وسیعی می باشد که باید عوامل اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، جغرافیای نظامی آن را در نظر گرفت، بر عکس منطقه نبرد که در سطح تاکتیکی می باشد بیشتر به عوامل جغرافیای نظامی و عوامل نظامی متکی می باشد و چون عرض و عمق صحنه ی عملیات از منطقه نبرد (ناحیه رزم) وسیع تر است بنابراین، اولویت بندی عوامل یادشده تایید می شود.
- ۲- با توجه به مطالعه جنگ های گذشته (جنگ جهانی دوم، اعراب و رژیم صهیونیستی (۲۰۰۳م)، لبنان و رژیم صهیونیستی (جنگ ۳۳ روزه) و جنگ ایران و عراق) مشاهده می شود که صحنه های عملیاتی از عرض و عمق مشخصی پیروی نمی نماید و بعضی از صحنه های عملیات وسیع تر از یک کشور بوده و منطقه ی وسیعی را شامل می شود، اما در بعضی از صحنه ها منجر به یک منطقه محدود خواهد شد؛ آنچه که مهم است استفاده از عوامل مؤثری است که برای انتخاب صحنه های عملیات در جنگ ها

استفاده می‌شود. قطعاً عوامل مؤثر ثابت نخواهد بود و متغیر می‌باشد.

۳- با توجه به نوع تجهیزات و به‌کارگیری تاکتیک‌های رزم نزدیک در جنگ‌های گذشته بیشتر عامل جغرافیای نظامی (عوارض حساس، معابر نفوذی و ...) و عوامل نظامی مانند سلاح‌های سبک کاربرد داشته است به همین دلیل، عرض و عمق صحنه‌های عملیات محدود انتخاب می‌شده است، اما در جنگ‌های آینده با توجه به پیشرفت فناوری، سرعت عمل یگان‌ها، عملیات روانی و اختلافات قومی و نژادی به نظر می‌رسد عوامل اجتماعی و فرهنگی در اولویت اول خواهد بود و نتیجه تایید می‌شود. علاوه بر دلایل فوق که مربوط به جنگ آینده می‌باشد در خصوص عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس، دلایل زیر نیز قابل بحث و بررسی می‌باشد:

۱- با توجه به شروع جنگ توسط کشور عراق و تحمیل صحنه‌های عملیاتی به جمهوری اسلامی ایران، انتخاب صحنه‌های عملیاتی توسط جمهوری اسلامی ایران در طول دوران دفاع مقدس علاوه بر تحمیلی بودن صحنه‌ها عمدتاً براساس مسائل فرهنگی و اجتماعی و توانمندی‌های نظامی، اقتصادی، سیاسی و سپس عامل جغرافیای نظامی در اولویت بندی آخر بوده و نتیجه تایید می‌شود. همانطور که قبلاً ذکر شد به نظر می‌رسد دلیل اصلی آن دفاع همه‌جانبه نیروهای مسلح و مردمی بودن دفاع بوده باشد.

۲- با توجه به مصاحبه با فرماندهان ارشد و نخبگان ارتش و سپاه اکثراً به عامل اجتماعی و فرهنگی و نظامی در هشت سال دفاع مقدس تأکید داشته و جنگ ایران با عراق را یک جنگ اعتقادی و معنوی محسوب نموده و عوامل اجتماعی و فرهنگی را در انتخاب صحنه‌های عملیات را در این جنگ برهمن اساس پیشنهاد نموده‌اند. بنابراین، در یک جمع‌بندی کلی می‌توان اذعان نمود که پژوهش یادشده علاوه بر دستیابی به پاسخ به سؤالات تحقیق و اثبات فرضیه‌های اصلی و فرعی به اهداف خود به شرح زیر دست یافته است:

۱- صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس (در فصل دوم) مشخص و تدوین شد.

۲- عوامل مؤثر و شاخص‌های آنها در انتخاب صحنه‌های عملیات شناسایی و باز تعریف شد.

۳- عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات منطبق با ویژگیهای خاص جغرافیای نظامی و سایر شرایط و براساس تجارب هشت سال دفاع مقدس تدوین و تبیین شد.

۴- اولویت‌بندی عوامل مؤثر در هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آنها در جنگ آینده مشخص شد.

۵- و در نهایت، به هدف اصلی تحقیق (تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه یا صحنه‌های عملیاتی جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آنها در جنگ آینده) دست یافت.

۴- پیشنهادات

در این مقاله تلاش شده است، برای دستیابی به زوایای آشکار و پنهان عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آن در جنگ آینده در قالب معیارها و شاخص‌های عملکردی تحقیق شود. این عوامل اگرچه ظاهری ساده دارد اما دارای ماهیتی پیچیده می‌باشد. بنابراین بر اساس نتایج بدست آمده پیشنهادات زیر ارائه می‌شود تا انشاءالله آیندگان بتوانند از این پژوهش بیشتر و بهتر استفاده نمایند.

۱- باتوجه به نتایج بدست آمده با اهمیت‌ترین عوامل موفقیت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، مراکز آموزش عالی است که می‌توانند نقش اساسی در انتقال فرهنگ دفاع مقدس و مطالب علمی دفاعی را به نسلهای آینده داشته باشند. از این‌رو، به مراکز علمی پیشنهاد می‌شود که در خصوص عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آنها در جنگ آینده، این مطالعه مبنایی برای توسعه ادبیات مربوط به صحنه‌ی عملیات قرار گیرد.

۲- در خصوص جنگ عراق علیه ایران تاکنون کتابهای زیادی نوشته شده که بیشتر جنبه عامیانه و عمومی دارد، اما در خصوص مسائل تخصصی جنگ، کمتر تحقیق شده

- است. جا دارد که پایان نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری درخصوص موضوع یادشده انتخاب و مطالعه بیشتری انجام شود.
- ۳- توصیه می‌شود برای تکمیل موضوع یادشده جنگ‌های اخیر (منطقه خاورمیانه) با دقت بیشتری مطالعه شود و عوامل مؤثری که در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ‌های آینده تأثیرگذار می‌باشد را بررسی و شناسایی نماید و آینده‌نگری را در دستور کار خود قرار دهند.
- ۴- با توجه به نتایج مطالعات این تحقیق که عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات در جنگ‌های آینده را پیش‌بینی نموده است؛ ستادهای عمده نیروهای مسلح با روش سناریوپردازی، صحنه‌های عملیات احتمالی جمهوری اسلامی ایران در جنگ‌های آینده را مشخص، محاسبه، تعیین و در طرح‌های آزمایشی مورد استفاده قرار دهد.
- ۵- بررسی اسناد و منابع متعدد و مصاحبه با ۷۹ نفر از فرماندهان ارشد، کارشناسان، نخبگان و اعضای هیأت علمی ارتش و سپاه بیان‌کننده‌ی این واقعیت است که عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات هنوز جای مطالعه دارد.
- ۶- با توجه به تعداد شاخص‌ها، پیشنهاد می‌شود به منظور سرعت بخشیدن در محاسبه عوامل مؤثر در ارزیابی و انتخاب صحنه‌های عملیات، نرم افزار مناسبی برای ۴۶ شاخص مؤثر به همراه وزن‌های بررسی شده آنها طراحی شود تا در سرعت بخشیدن به تجزیه و تحلیل داده‌ها و دستیابی به نتایج ارزیابی فرماندهان ارشد برای اتخاذ تصمیمات سریع و به موقع درخصوص انتخاب صحنه‌های عملیات یاری رساند.
- ۷- عوامل تأثیرگذار براساس نظام دینی و ارزشی مبتنی بر آیات، روایات، دیدگاه‌های حضرت امام (ره) و تدابیر و خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری، فرمانده کل قوا، درخصوص انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در جنگ آینده، شناسایی و تبیین شود.

منابع

- ۱ - مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌اله خامنه‌ای؛ سید علی؛ سخنرانی؛ تهران؛ ۱۳۶۹.
- ۲ - آقایی و علی بابایی، فرهنگ و علوم سیاسی؛ تهران؛ نشر ویس؛ ۱۳۶۶.
- ۳ - امیر بیگی، حسن؛ طرح‌ریزی عملیات مشترک و مرکب؛ دانشکده فرماندهی و ستاد؛ آجا؛ انتشارات دافوس؛ ۱۳۷۲.
- ۴ - اولین تافلر، وهیدی تافلر؛ جنگ و پادجنگ؛ ترجمه مهدی بشارت؛ چاپ اول؛ انتشارات اطلاعات؛ ۱۳۷۴.
- ۵ - پورشاسب، عبدالعلی؛ دکترین نظامی جمهوری اسلامی ایران (رساله دکتری)؛ دانشگاه عالی دفاع ملی؛ تهران؛ ۱۳۸۶.
- ۶ - تافلر، الوین و هایدی؛ جنگ و پاد جنگ؛ ترجمه مهدی بشارت انتشارات مؤسسه اطلاعات؛ تهران؛ ۱۳۷۵.
- ۷ - سلامی، حسین؛ صحنه‌ی جنگ و صحنه‌ی عملیات؛ جزوه درسی منتشر نشده؛ دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه؛ دوره عالی جنگ؛ تهران؛ ۱۳۸۵.
- ۸ - سلامی، حسین؛ ماهیت استراتژی نظامی؛ دانشگاه عالی دفاع ملی؛ جزوه درسی؛ تهران؛ ۱۳۸۶.
- ۹ - صدقی، احمد؛ مبانی جنگ آینده؛ مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی؛ دانشگاه جامع امام حسین^(ع)؛ ۱۳۸۸.
- ۱۰ - فرشچی، علیرضا؛ مقاله جنگ آینده؛ دانشگاه امام حسین^(ع)؛ دوره عالی جنگ سپاه؛ تهران؛ ۱۳۸۳.
- ۱۱ - گروه مؤلفین، فرماندهی و ستاد؛ دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه؛ انتشارات سپاه؛ تهران ۱۳۷۳.
- ۱۲ - محمدی نجم، سید حسین؛ جنگ آینده (جنگ نامتقارن)؛ مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی؛ دانشگاه جامع امام حسین^(ع)؛ ۱۳۸۷.
- ۱۳ - محمدی نجم، سید حسین؛ جنگ شناختی؛ مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی؛ دانشگاه جامع امام حسین^(ع)؛ تهران؛ ۱۳۸۸.
- ۱۴ - محرابی، غلامرضا؛ تجزیه و تحلیل جنگ‌های معاصر؛ دوره عالی جنگ سپاه؛ تهران؛ ۱۳۸۲.
- ۱۵ - محرابی، غلامرضا؛ تجزیه و تحلیل جنگ ایران و عراق؛ دوره عالی جنگ سپاه؛ جزوه درسی ۱۳۸۴.
- ۱۶ - نوذری، فضل‌اله؛ دکترین صحنه‌ی جنگ؛ جزوه درسی دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه دوره عالی جنگ؛ تهران؛ ۱۳۸۴.
- ۱۷ - نظامی، قدیر؛ مصاحبه در خصوص صحنه‌های عملیاتی؛ دانشگاه عالی دفاع ملی تهران؛ ۱۳۸۷.
- ۱۸ - نطق پور نوری، مهدی؛ صحنه‌های عملیات و جنگ آینده؛ دانشگاه امام حسین^(ع)؛ دوره عالی جنگ سپاه؛ تهران؛ ۱۳۸۴.
- ۱۹ - یاسینی، حسین؛ جنگ آینده؛ دانشگاه عالی دفاع ملی؛ تهران؛ ۱۳۸۸.

20 - Dr. Allan English, Dr. Richard Gimblett a Ltoward. Human Factor (Implications and Issues in Network Enabled Operations 26 August 2006)